

YÖN

HAFTALIK GAZETE

MEMURLARI!
SENDIKA
KURUN!

TÜSTAV

Paradoks

Tüm aydınların şimşeklerini çeken Demirel konuşuyor kürsüde. Ve kalabalık bir dinleyici kütlesi. Çoğu köylü. İş gücü bırakıp imişler köyden şehire. Yeni bir Menderes ve D.P. özlemi içinde hepsi.

Biz, birkaç genç, Demirel gelmezden önce orada bekleyen birkaç köylüye, koyunkoyuna yaşıyor da henüz anlamadığı gerçekleri anlatmaya çalışıyoruz. Diyoruz ki, «Sizleri sömürücüleri savunmayı fazilet sayan bir insanı nasıl alkışlayabiliyor, partisine nasıl oy verebiliyorsunuz?» Sert bir reaksiyon gösterdiler hemen. Demirel ikinci bir Menderes olacakmış D.P.'nin yalnız başındaki «D» de çizmiş de «A» gelmiş yerine... Fikrisahit halinde kafalarında bütün bunlar. Bir çırpıda sökülmüş atmak zor, biliyoruz. Fakat daha güçlü yapıyor bu zorluklar bizi. Madde madde sıralamaya başlıyoruz nasıl sömürüldüğünü: Önce fındık tam başladık. Zira sömürücü için sömürme ne kadar önemli ise, fındık da onlar için o kadar önemliydi. «Bahçe, emek, almazdan akan ter sizin. 60 - 70 kişi alır fındığı 4 - 5 liraya. Ufak bir elden geçirmeden sonra satar dışarıya. Sen ilâç alacak para bulamazken o yüzbinler kazanır. Yetmezmiş gibi, bir de yüzde 30 - 40 faiz alır sizlerden» diyoruz. Devam ediyoruz: «İnek, koyun sizin, altını siz temizlersiniz aksamı. Hatta bazı sızmalı çocuklarınızı yanlarını da bile yatırırınız. 60 kuruşa sizden aldıkları sütün, 6 liraya peynir diye satıyorlar». «Sizlerin 5 - 10 liralığınızla bankalarda biriktirmiş yüzbinleri alıp sizlere insan hakla bağdaşınayacak şartlarla veriyor yine onlar». «Milletin nüfusunun yüzde 70'ini teşkil edersiniz. Geri kalanların çoğu da henüz sizin yaşamınızı pek aşama almıştır. Çıkmış bunları 30 milyondan, çok çok bir milyon insan kalır geriye. İşte hayattan zevk alarak yaşayan bunlar. Sizleri sömürüyor bunlar. Ve siz gelmiş, özel sektöre sevmek faziletli diyen bir adamı alkışlıyorsunuz. Bu nasıl iştir? İnsan 3 - 5 kişinin menfaati için kendini feda eder mi?

Anlattık, anlattık. Kafalarında statikleşmiş doğmaları zorlamaya başlayınca «Siz komünistsiniz» dediler. «Biz sadece sosyalistiz» dedik. «Dininiz yok sizin» dediler. «Mısır, Suriye'yi ve diğer Arap ülkelerini örnek gösterdik. Sosyalizmin ne demek olduğunu, dinizlikle, komünizmle bir ilişki olmadığını, ereğinin toplumun refahı olduğunu izah ettik. Yine de mağlûbiyeti kabullenmediler. Ve işin içinden «çok affedersiniz» «Siz zaten fırlatmasınız» deyip çıktılar.

O strada Demirel çıktı kürsüye. «Millet sağ olsun. Sağ-sol. Kalbimi fethettiniz. Allaha emanet olsun» dedi ve indi. Bir asker koştu, yapıştı ellerine öptü.

Karadenizli gençler

Yirminci yüzyılın canavarı: Emperyalizm

Çağımızda ekonomik yönden az gelişmişlikle örtülmeye çalışılan gerçek durumun aslı, geri kalmışlık ya da muhtaç uluslar demektir. Bugün dünyamızın çeşitli bölgelerindeki hognutsuzlukların kaynağı incelenirse genellikle nedenlerinin az gelişmişliğe dayandığı görülür.

Diğer bir yönden de aynı ülkedeki dengesizlik, siyasal demokrasi kuralları ile halkın oyalanması şeklinde halkın gözünden kaçırılmaya çalışılır. Gerçekte ise demokrasi eşitlik ilkelere dayalı olarak toplumsal adaletin sağlanması demektir.

Az gelişmişlik doğanın getirdiği bir alan yazını değildir. Bu açıdan kendiliğinden oluşmuş değildir. Osmanlı döneminde kapitülasyonların başlangıcı 1454'de başlar. Sırası ile Avrupa devletlerine tanınan özel haklar şeklinde 1923 yılına kadar gelir. Lozan'da yeni Türk Devletini temsil eden sayın İsmail Eniş, büyük diplomasi savaşını bu konuda vermiştir.

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşu Atatürk, devletin temellerini

Halkçılık, Devletçilik ilkeleri üzerine oturuyordu. Kılıncıların zaferi ne kadar güçlü olursa olsun; iktisadi kurtuluşa ulaşamadıkça önemli yoktur sözü ile bu felsefeyi özeltiyordu.

Aradan geçen bunca yıldan sonra, yine başlangıca dönmeyen acısını duymayan bir Türk Milliyetçisinin olduğunu sanmıyorum. Bugün içersine düşürüldüğümüz durumun korkunçluğunu basından izleyelim: 35 milyon metre kare yurdumuz, karşılıksız olarak Amerika hizmetine verilmiş. Amerika, dünyanın diğer yerlerinde aynı gayeleri için kullandığı toprağın metre karesine yılda on dolar öder. Bu hesaba 350 milyon dolar yıllık kira ödemesi gerekiyor.

Buna karşılık bize yılda 110 - 130 milyon dolar kalkınma kredisi veriyor. Böylece gerçekten Amerikanın bize değil, bizim Amerikaya yılda 200 milyon dolar bağışladığımız ortaya çıkıyor. Ayrıca 19.500 Amerikalı personelin aylık maaş tutarı 15 milyon lirayı da, Türkiye ödüyor. Bundan başka bu personele seker ve sigara maliyet fiyatından satıldığı gibi, diğer gıda gereklilerinin de gümrüksüz olarak diğer ülkelerden getiriyor. Örneğin: Kara lahana Yugoslavya'dan, yumurta İsrail'den, içme suyu Lübnan'dan v.s.

Amerikalı Max Ball'a hazırlanmış 1954 yılından beri yürürlükte olan petrol yasasının durumuna bakalım: Önce fiatlar dünya pazarlarından % 35 pahalı olmakla yılda 200 milyon ve 10 yılda 2 milyar Türk lirası para fazladan ödenmiş; ve ödeniyor. Eşit haklar kuralına T.P.A.O. ile birlikte her şirket sekiz petrol arama ruhsatları veriliyor. Devasa Amerikan şirketleri «Mobil, Şel, BP» küçük şirketlere bölünerek 88 arama ruhsatı aldıkları halde, T.P.A.O. hiç yalnız 8 ruhsatla dondurulmuş oluyor. Yabancı şirketlerin Türkiye'ye tanıdığı pay % 32,5 oranında olduğu buna karşı başka ülkelerde bu payın % 75 - 80 olduğu görülüyor. Yine hiçbir yerde örneği görülmemiş % 27,5 tükennme payı, yalnız Türkiye'den koparılmış bir hak olarak biliniyor. Yabancı şirketler buldukları petroleri verimsizlik gerekçesi ile işletilerek diğer ülkelerdeki kendi petrolerini «Katar, Küveyt» yurdumuzdaki rafinerilerinde işliyerek bize satmakta devam ediyorlar. Ve daha bir çok ince hesaplar.

Millî Savunma Bakanı Sayın İhamî Sancar, 1950 den beri Boğaziardaki Amerikan üssüne ilk defa giren bakan ben oldum diyor. Rusyada düşürülen U-2 Amerikan casus uçağı Türkiye'deki Amerikan üslerinden kaldırılmıştır.

Amerikan gıda yardımı adı altında gördüğümüz peynir, süttozu gibi yiyecekler paralı olduğu gibi, otuz yıl süreli % 4 faizli imiş. Bunun karşılığı paraların % 60 kadarı Amerikalı özel sektörülerin kredisi olarak Amerikalıların hizmetinde Türk parası olarak çalıştırılmıştır.

% 51 devlet hisseli Ereğli - Çelik özel kuruluşu, Venezuela yasalarına göre kurulduğu gibi; Türkiye Devletinin denetimi dışındaymış.

480 Pl. anlaşması ile Amerikan seya yağı zeytin yağlarımızla takas ediliyor. Nakliyat Amerikan armatörlerinin şilepleri ile yapılarak aradaki fiyat farkı dengesi sağlanıyormuş. Gerçekte ise margarin yapmada kullanılan soya yağının gıda olarak fazla bir değeri olmadığından başka, hidrojenle dondu rularak katılaştırıldığı için de kalb hastalıklarında önemli bir etken oluyor. Ayrıca kendimizin 32 milyon liraya mal olan Ordu ilimizdeki soya yağından margarin yapacak fabrikamız da, verimsiz bir yatırım olarak millî servetimizin dondurulmasıyla sonuçlanıyor.

Amerikalı Mr. Ely'ye 650 bin liraya hazırlanan madenler yasamız, petrol yasası örnek alınarak hazırlanmış.

Kıbrıs çıkarılma yapılacağı günlerde, yabancı petrol şirketleri jellerimize gerekli benzinleri vermedikleri gibi Amerika 1954 yılından beri donanmamıza vermesi gereken gemileri vermediklerinden başka Ege Denizindeki donanma

Bir AP'li Başkan konuşuyor

«Ula Kara dayı, diyne» dedi yanındaki kara kuru adama. Yazdım dedi. ... Dayan Mehmet Ağa, seçimlere az kaldı. Yolun olacak, suyun akacak, karının do-yacak. Karına pabuç, sana don... Sosyal adalet, iktisadi refah ve evet ve kalkınma evet ve kakır kağıdı yağsız tarhanaya ve 40 milyon zam.

Nerdesin Markopaşa hazretleri...»

— Eyi mi?
— Eyi dedi kara kuru adam. İyl yazmış gerçekten. İlgimi çekti. Kalktım, yanına gittim, oturdum. Tütünden açılmış, dertleşiyorlardı. Ben de kahıldım, sonra lıyce yayıldım.

— Merhaba!
— Merhaba!
— Tütünüleri mi satamadınız?
— Bey anamız ağladı.
— Nerelisin?
— Mahmudiye köyünden. Kep-süt Belediye meclisi üyesi, Adalet Partisi başkanısım.

— Memleketi nasıl buluyorsun?

— Umudimi kestim.
— Hangi gazeteyi okursun?
— Tercüman, Hürriyet.

— Neden Yeni İstanbul, Son Havadis okumuyorsun?

— Neden olacak, biri tutturdu ferete, öbürü tutturdu Çetin Altan. Köylünün anası kovalanıyormuş düşünün yok.

— Çetin Altan için ne dersin?
— Gerçek vatanperver. Memleket meselelerini iyi işliyor.

— Petrol, madenler için ne dersin?
— Gençliğe güveniyorum.

— Memleketi soygun var mıdır sençe?
— Hem de nasıl. Yalnız Ziraat Bankası %40 tefecilik yapıyor. Bizim bir kooperatifimiz var. Kongrede bunu söyledim. Ziraat Bankası Müdürü de kabul etti.

— Ya Tüccar?
— Sorma. Hele tütün Tüccarı perişan etti bizi. Tekke götürsün, yerim yok der. Tüccara söylersin iyi ya. Mukavele yapalım diye söyler. Sonunda kilosuna on kuruş değer biçer. Üstelik de 500 lira haraç ister. Arkasından istersen arkadaş deyip mukaveleyi yırtar atar.

— Pekî sençe partiler de dertleri giderebilir mi?
— Nerde efendim. Millet ekmek derdinde, onlar sandalye...
— Dertleri giderecek bir partiye gerseniz, ya da kursanız nasıl olur?

— Giderecek parti nerede, kiminle kuralım?
— Öyleyse mebusluğa adaylığını koy. Senin gibiler Meclise girence memleket sorunları çözülebilir.

— Seçmezler ki.
— Neden?
— Onların ağzına göre seker vermem de ondan.

— O halde senin gibileri seçin?
— Beni seçmiyenler, benim gibileri seçerler mi?
— Nasıl oluyor da seni bu partide tutuyorlar?
— İsterlerse futmasınlar. Onlar kapıdan atsın, halk bacadan seker. Arkamda on beş bin seçmen var.

— Bu konuları yazsanız?
— Yazıyorum. Bir yıldır Balıkesir Ekspres, Balıkesir Postası ile Adalet ve Tercüman gazetelerine yazıyorum.

— Yazmıyorlar mı?
— On tane den beş tanesini filan. Onu da kırparak.

— Köylülerinin de bu kadar toprağı var mı?
— Yazık ki yok.

— Öyleyse toplumcu geçinen sosyalistlere göre ağa sayılırsın?
— Belki ama halkın başında balyoz gibi duran ağa değil. Halktan yana, halkın yanında olan ağa.

— Doğrusu tanıştığımıza sevdim seninle?
— Ben de.

— Bir ricada bulunsam. Tütün konusunda yazdığım yazının bir suretini versen.

— Olur ama önce ben söyleyim sen yaz.

«Balıkesir köylüleri Marko paşayı arıyorlar.
Tütün ekimi bu efendilerimiz. Ekim sahalarında taban arazi yok. Kıraç yerlere ve tekelin mü-

— Demek kırıp kırıp yıldız yapıyorlar?
— Evet.

— Yapmıyacıklara gönder?
— Onlarda da iş yok. Cumhuriyet'e gönderdim, yayınlamadı.

— Akşam'a gönder?
— Düşünüyorum.

— Yön de iyidir ama adama komünist derler?
— Demezlerse yanlarında kalır. Vatani, vatandaşları sevenler böyle yazar. Yaymıyacıkların bilsem kimsenin sözüne bakmam. Varsınlar istediklerini desinler. Demekle komünist olunmaz.

— Amerika için ne dersin?
— Diyeceklerimi Yön, Çetin Altan diyor.

— Hiç partili gibi konuşuyorsun?
— Parti dediğin nedir ki? Benim için halk vardır. Memleket ve memleket davaları daha önemlidir. Onun için partiden beni pek tutmazlar.

— «Milliyetçiler» adı altında dernek kuranlara ne dersin?
— Onlar milliyetçi de ötekiler milliyetsiz mi? Şaşma. Dini dünyaya işlerine âlet edip Atatürk'e ihanet ediyorlar.

— Sence Türkiye'de komünizm tehlikeli var mıdır?
— Moda oldu komünist demek. Çamur atmak: halkı soymanın, halkın hakkını arayanı susturmanın yolu galiba bu. Komünist yok Türkiye'de. Hak arayanlar var. Onların komünist dedikleri halkın hakkını arayan gerçek vatanperverlerdir.

— Din elden gidiyor diyorlar, bu konuda düşüncün nedir?
— Yalan söylüyorlar. Tarihi okusunlar. Dindar olanın namusu olması gerekir. Oysa Türkiye namussuzlarla dolu. Dindarlık tasıyanlar halkı hâlâ uyuyor sanıyorlar.

— Özgürkeçe sözcükleri iyi kullanıyorsun?
— Ben Türk'üm, Türkçe'den yanayım.

— Seçimler yaklaşıyor, nasıl olacak?
— Eskiden olduğu gibi değil herhalde. Ne yüzle karşınıza gelecektir?

— Zam için ne dersin?
— Yiyin efendiler yiyin, bu hanı iştiha sizin derim, ne diyeceğim.

— Tahsilin var galiba?
— Hem var hem yok. Hayat mektebinden çıktım ben.

— Oldukça yordum sizi?
— Yoo... Çok karamsardım. Bizden yana gördüm seni de gelecek için yine ümitlendim. İçimden benim gibi düşünenler balyoz (oldukça) var galiba dedim.

— Şimdi ne iş yapıyorsun?
— Yüz elli dönüm tarlam var. Sufak topraktır. Pamuk, pancar ekirim.

— Köylülerinin de bu kadar toprağı var mı?
— Yazık ki yok.

— Öyleyse toplumcu geçinen sosyalistlere göre ağa sayılırsın?
— Belki ama halkın başında balyoz gibi duran ağa değil. Halktan yana, halkın yanında olan ağa.

— Doğrusu tanıştığımıza sevdim seninle?
— Ben de.

— Bir ricada bulunsam. Tütün konusunda yazdığım yazının bir suretini versen.

— Olur ama önce ben söyleyim sen yaz.

«Balıkesir köylüleri Marko paşayı arıyorlar.
Tütün ekimi bu efendilerimiz. Ekim sahalarında taban arazi yok. Kıraç yerlere ve tekelin mü-

fehassıs elemanlarının ekim müsaadesi verdiği araziye ekildi bu tütünlük. Teknik ziraatın da devamlı kontrol ve direktiflerine göre bakıldı tütünlere. Binbir itina ve emekle geceleri âlem rahat uyurken güldü tarlalara. Ana, avrat, çoluk çocuk ve çoğu yalın ayaklı bu köylümün. Aylardan sonra piyasa denilen nazenin selvi boyunu gösterip geldi, önümüze açıldı. Oh çok şükür tütünlüğümüzü satır dertlerimizi karşılız sevinç ve umudundaydık.

Birçok tüccar malımızı gördüler. Beyendiler, lakin ilk günler de fiat hususunda bir netice elde edemedik. İş geldi bu güne dayandı. Tekel ben alamam, tüccar ben alırım şu 400, şu 200, şu 150 ve şunlara 75 ve 10 kuruş. Eh ne yapalım bu da Allahdan, bunda da hayır vardır dedik. Ve masrafların dahi bir bölümü döndü karşılamaayan bu fiatlara razı olduk. Lakin iş burda da bitmedi. Sayın tüccar şimdi de ben tütün alamam dedi, dayattı. Ama bir şart daha varmış. Şu kadar lira peşinat verirsiniz eh bir düşünürüzümüş. Buna da peki. Dertimizi kim dinler? Marko Paşanın adresini de bilmiyoruz. Şimdi de eh alırmış bakalım ama acele etmeyelimmiş. Ve konumuz dışı olarak Amerika'da gangsterler varmış, banka soyarlarmış. Tren soyarlarmış. Zor bu işler. Bunda tehlikeli sahat yolu da var, ölümler var. Ben olsam onların yerine böyle tehlikeli işlerle uğraşmam. Türkiye'ye gelir tütün tüccarı olurum. Şahane yaşarım. Ne aptal şu Amerika'lılar. Gelin hem malımızı alın hem de verelim. Alan sen razı, satan ben razı ve kavuşur kör kadı, ne alâ memleket. Dayan Mehmet ağa seçimlere az kaldı. Yolun olacak, suyun akacak, karının do-yacak. Karına pabuç, sana don-sosyal adalet, iktisadi refah ve evet ve kalkınma evet ve kakır kağıdı yağsız tarhanaya ve 40 milyon zam.

Nerdesin Markopaşa hazretleri... Mahmudiye köyünden Behram Eken...»

Yazıda bunlar yazıldı. Ve 2/ Haziran/1965 günü Balıkesir Ekspres gazetesinin 3-4. sütunlarında bir yazı:

«Bir tütün ekicisi feryat ediyor.

Altı dönüm tütün ekmiştim. Bundan 710 kilo tütün ihtisal ettim. Tarlayı icarla tuttuğum için altı bin lira da masrafım oldu. Bigadılı bir tüccar tütünlüğümü Tekel ambarında görerek 10 balıyasına da kiloda 10 Kş. verdi. Ve kendisiyle anlaşmaya vararak mukavele imzaladık. Mukavele asını bana verdi. Sureti de onda kaldı. Sonra tütünlümü tekel anbarından kendiliğince ekim pazarındaki anbarına koydu. Bana da önce mukavele ver dedi. Ve benden mukaveleyi alarak cebine koydu. Sonra da ben senin tütünlüğünü almayıcağımı dedi. Benim de tütünlüğümü ortada kaldı. Benim derdime çare bulacak bir makam yok mu?»

Sosyal adalet, iktisadi refahın söz edip köylünün cebine milyonların akışını iddia edenlerin bu gerçekler karşısında ne diyecekleri ilgiye değer doğrusu. Çünkü bu hâle eden aldatmaca politikalarının sonucu tütünde fecaattır. Köylü perişandır, açtır, ama artık aldanmıyacak ve palavra edebiyatına kanmıyacak kadar uyanmıştır.

NUMAN KARTAL

üstünlüğünü de Yunanlıların yararına olmak üzere geliştirmiş. Amerika Ethosisi desteklediğini bütün davranışları ile ortaya koyuyormuş. NATO içersindeki askerî gücümüzün modernleşebilmesi için 45 milyar lira gerekli olduğunu söyleyen NATO yetkilileri, bu yardımı yapmıyacıklarımız söyleyecek elbise ve ayakkabı gibi giyecek yardımlarında bulunabilirmiş. Millî Emniyetimizin bütçesi «zararlı akımlarla savaş» fonundan Amerikalılara sağlanıyormuş.

Neden düşünük bu duruma, daha acığı nasıl düşürüldük? Kurtuluş Savaşı öncesi Amerikan mandacılarının ruhları rahat etsin, diktikleri fidanlar meyvalarını veriyor. Bugün içersine düşürüldüğümüz çıkmazların çözümünü bir takım demojojik yaygaraların dışında köklü dönüşümler gerektirir. Atatürk, eserlerini emanet ettiği gençliğe bunun yollarını göstermişti. Gençlik bugün Ata'nın izinde, Atatürkçülük ilkelerini çok zor koşullar altında savunmaya çalışıyor. Bu savaşta başarı gençliğin olacaktır. Sömürgecilik bayrağı ilk kez bu yurtta parçalanmıştı. Dünyanın uyanan ulusları Atatürk'e boğuna saygı göstermiyorlar. Bugün, her yerde sarıya uğrayan Emperyalizm ilk kez yine bu yurttan kovulacaktır. Kurtuluşu engellenenlerin son çabalarını, buz düzeyini geçmiye çalışanların ayak oyunları olarak görüyoruz ve üzüntü ile izliyoruz. Salim HARPÜT Öğretmen — Konya

HAFTALIK FIKIR VE SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları: Cema; Reşit Eyüboğlu
— Mümtaz Sosyal — Doğan Avcıoğlu
İntiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık

Yaz İşleri: Şümer
Sokak No: 16/8 Yenicehir — ANKARA
ADRES: Telefon: 17 69 89. — İstanbul Bürosu (Satış - İlan ve Abone İşleri): Mollafenari Sok. No. 32 Cağaloğlu - İstanbul. Tel: 22 95 70 — Posta Kutusu 512 İstanbul.

Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dir. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta puu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayılarımız fiyatı 2,50 T.L.'dir

Behar sütünde aantımlı 25.— T.L. dir. Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlan ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez

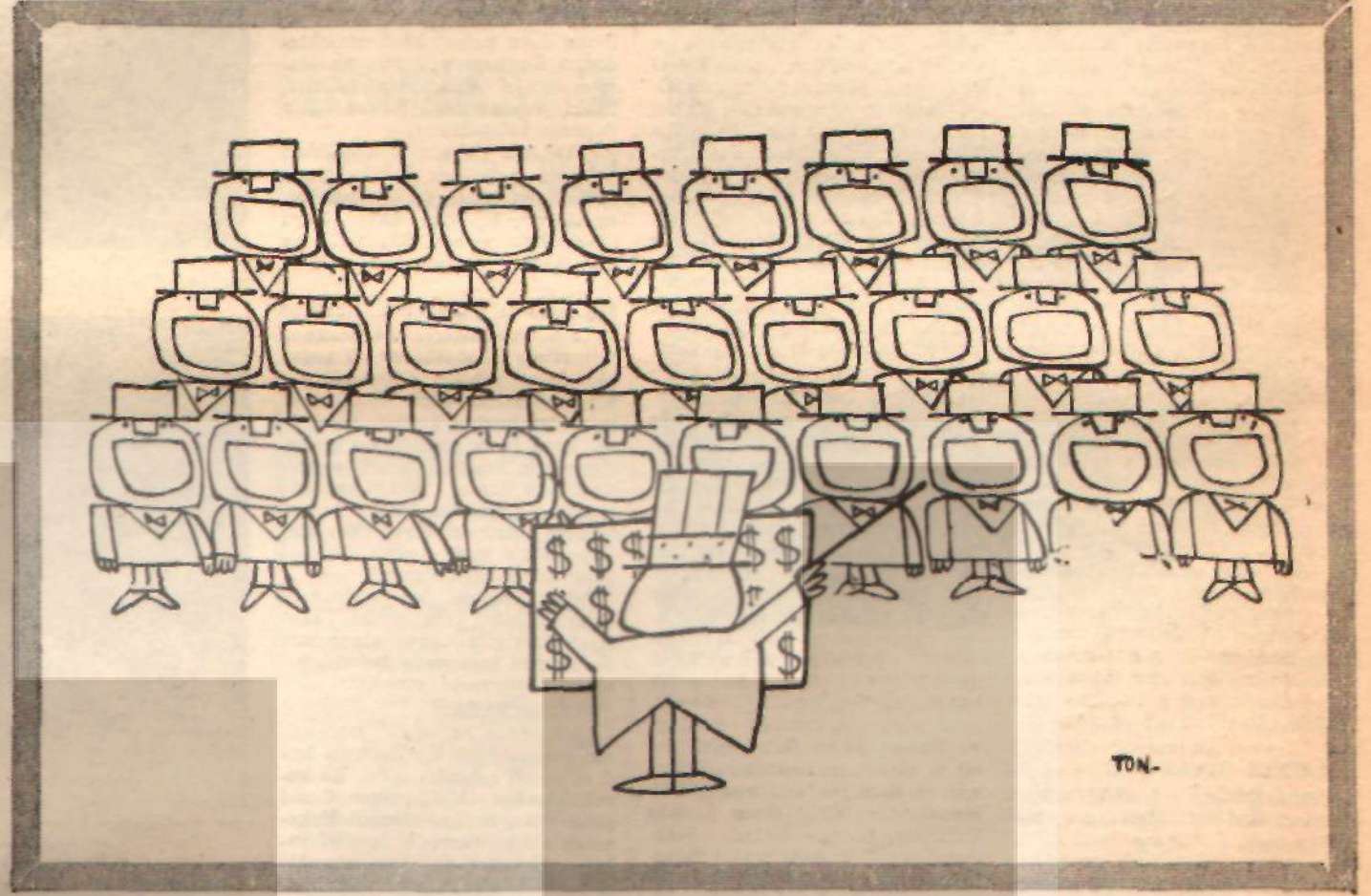
BAKIŞ

Memurun Uyanışı

Türkiye'nin son bir yüzyıllık sosyal tarihini tahlil ederken, kütüphanelerle siyasal iktidar arasındaki ilişkilerde memur unsurunun oynadığı önemli rolü hesaba katmaya imkân yok. Yukarıdan aşağıya doğru girilen değişme ve yenileşme çabalarına kütlelerin tepki gösterişi, biraz da memur unsurunun toplum içindeki yerine ve davranışlarına bağlı kalmıştır. Yüzyeyle ve yanlış bir batılılaşma anlayışına kendisini kaptırmış memur tabakasının halk kütlelerine tepeden bakışı, sokaktaki ve hele köydeki adamın devletten soğumasına, umudunu kesmesine, bambaşka çıkarların savunucuları peşinde sürüklenip gitmesine yol açan etkilerin başında gelir. Devlete sahip çıkan, hem de bilinçli bir şekilde ve halk yararının nerede olduğunu anlayarak sahip çıkan memur tipi de eksik olmamıştır tabii. Ama, çoğunlukla bu sahip çıkış, kimin kimi ezmede olduğunu anlamadan, sırtını körukörüne devlete dayamaktan öteye geçememiştir. İşte, «memur» denildiği zaman, ezilmiş milyonlarca insanın gözünde canlanan tip, bu bilimsiz kötü bürokrat tipidir. Türkiye'de sosyalist bir düzene geçiş isteyenlerin, şimdikinden daha geniş ölçüde devlet müdahalesini gerektirecek bir sistem içinde, üzerine dikkatle eğilmeleri, çözümlenmesi için siyasal eğitim bakımından büyük çaba göstermeleri gereken başlıca davalardan biri de bu.

Aslında, Türk bürokrasisi, yanlış tutumlarının kefareti, hele son çevrek yüzyıl içinde, fazlasıyla ödemiştir. «Gözlerini kapayıp vazifesini yapan» memur tipi, kütlelere yukardan bakmanın havali içinde avunurken, hiç farkında olmadan, yavaş yavaş ezenler safından ezilenler safına kayıvermiştir. Kütlelerdeki tepkiden varılan siyasal iktidar mekanizmasını ellerine geçiren çıkarıcı çevreler, bu mekanizmanın idari çarklarını, yani memurları tatmin etmek akıllığını bile gösteremediler. Memur, gü-lünç bir maaşla, halktan uzak tutumlara, temeli bazı çıkarların savunulmasına varan politikalara hizmet edici adam durumuna düştü. Üstelik, oy mekanizması içinde kendi ekonomik durumunun kötü-lüğüne kolaylıkla care bulabilmesi de kolay değildi: Seçim kefaletinde kendisinden ağır basan, savica daha kalabalık, ama ezan sesivle ve bir iki kurusluk buğday zammıyla avutulması daha kolay başka insanlar vardı.

Hiç şüphesiz, başka birçok konu gibi, memur emeğine tam karşılığının verilmesi, devlet hizmetinin insan yıpratıcı ve kütle ezici olmaktan çıkıp daha aydınlık amaçlara yöneltilmesi de, rasyonel çözümlerini ancak sosyalist bir düzen içinde bulabilecek olan bir konu. Ama, bu arada, bazı gelişmelerin Türkiye'deki memur zümresine yeni bir bilinç kazandırması, şimdiki kadarki hatalı tutumları bir dereceye kadar deşistirebilmesi de mümkün. Geçenlerde, sessiz sedasız yayınlanan «Devlet Personeli Sendikaları Kanunu» böyle bir gelişmenin başlangıç noktası olabilir.

İLK BASAMAK

Kanun, çeşitli hataları ve eksiklikleriyle bir hayli tenkide konu olabilir. Ama, bugünün koşulları içinde, asıl olumlu tutum, bu tenkitlerle yakınp vakit kaybetmek yerine, eldeki imkânları iyi kullanarak memurlar arasındaki sosyal bilinçleşme için kanundan faydalanmak olmalıdır.

Aslında, kanun metni biraz dikkatle incelenecek olursa, bu imkânlar hiç de küçümsenecek gibi değil. Bir defa, getirilen «sendikalaşma» imkânı, şimdiye kadar sosyal örgütlenişin ve mücadelesinin dışında kalmış çok geniş bir kütleyle kapsıyor. Gerçekten, bundan böyle, «katma bütçeli dairelerin, il özel idarelerinin, belediyelerin, köylerin ve genel ve katma bütçeli dairelere, il özel idarelerine veya belediyelere bağlı kuruluşların ve kamu iktisadi teşebbüslerinin ve özel kanunlarla veya özel kanunların verdiği yetkiye dayanılarak kurulan banka ve teşekküllerin» memurları ile bu görevlerden emekliye ayrılmış olanlar sendika kurmak hakkına sahip olacaklardır. Demek ki, aşağı yukarı 700.000 kişiye yaklaşan bir memur ve emekli kütlesi.

Sendikaların kuruluş imkânları bakımından getirilen hükümler de başlangıç safhasını kolaylaştırıcı nitelikte. Devlet personeli sendikaları, her kurumda ayrı ayrı kurulabilecekler; merkez ve taşra kuruluşları bakımından da bu başlangıç safhasında ayrı kuruluşlara gitmek imkânı vardır. İstenirse, kurumun genel bütünlüğü yerine, sadece bir kısmında da sendika kurmak mümkün. Hattâ, aynı meslek veya uzmanlık kolundaki memurluklar için kurumlar arasında sendika kuruluşlarına da gidilebilir. Örneğin, çeşitli kurumlardaki daktiloların bir araya gelerek bir «daktilolar sendikası» kurmaları mümkündür.

İlk bakışta, çok çeşitli yollardan ve ayrı ayrı sendikalaşma imkânlarının tanınması, parçalanmaya doğru götürücü bir unsur olarak tenkit edilebilir. Ama, bu yoldan kurulmuş sendikalar arasında birleşme imkânlarının bulunduğunu ve bundan başka kanunun federasyon ya da konfederasyon şeklindeki birleşmeleri de öngördüğünü unutmamak gerekir. Bu bakımdan, örgütlenmek isteyen memurların, vakit geçirmeden, kendi çevrelerinde ve kendi çaplarında bir araya gelmeleri, ondan sonra da birleşme yollarını aramaları en doğru tutum olacaktır.

Kuruluş formaliteleri de, bu çabuk örgütlenişini kolaylaştıracak şekilde basit tutulmuştur. Hattâ, kanun, bu bakımdan, kolaylaştırıcı ve teşvik edici ifadeler bile taşımaktadır. Memurların sendikalara serbestçe üye olabilmeleri için şöyle bir hüküm konmuştur: «Hiçbir gerçek veya tüzel kişi, kamu hizmeti personeline bu konuda herhangi bir etki veya baskıda bulunamaz». Gerçi, kanun, özellikle yüksek yöneticilik kademelerinde bulunan personel bakımından, bunları bir nevi «işveren» sayarak, sendikalaşma yasakları koymuştur ama, asıl örgütlenmesi gereken kütle yanında bu gibi unsurların sayısı bir hayli azdır. Üstelik, hakların savunulması bakımından asıl mücadelelerin bunlar arasından çıkması da bir hayli şüphelidir.

YASAKLAR VE İMKANLAR

Kabul etmek gerekir ki, kanunun getirmiş olduğu yasaklar, memur hakları için girişilecek mücadeleyi bir hayli kısıtlamaktadır. Memur sendikaları herhangi bir siyasal faaliyette bulunamayacakları gibi, grev teşebbüs ve faaliyetleri

ni destekleyici davranışlara da girişemezler; Bakanlar Kurulundan bir kararnameyle izin almadıkça milletlerarası teşekküllere katılamazlar; isteklerini açıklamak veya desteklemek amacıyla açık yer toplantıları ve gösteri yürüyüşleri yapamazlar. Bu koşullar içinde, memur haklarının korunması ve savunulması, daha çok, Devlet Memurları Kanunu tasarısıyla öngörülen «iki yanlı» kuruluşlar çerçevesinde olacak demektir. İdare ve memur temsilcilerinin eşit sayılarda temsili esasına dayanan bu kuruluşlar, akıllı ve taktik bilen sendika yöneticilerinin elinde pekala faydalı birer mekanizma hâline gelebilir.

Şu noktayı önemle ve tekrar tekrar belirtmekte fayda var: hak mücadelesinde bütün koşulların en elverişli duruma gelmesini bekleyerek hareketi geciktirmektense, koşullar elverişsiz de olsa harekete geçip durumu ve çerçeveyi zorlamak daha iyidir. Memurlar bakımından grev hakkını ele alalım. Böyle bir hakkı memurlara ne Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu tanıyor, ne de yeni çıkarılan Devlet Personeli Sendikaları Kanunu. Ama, unutmamak gerekir ki, memurların grev hakkı Anayasaca yasaklanmış değil, sadece teminat altına alınmamış. Grev bakımından Anayasa teminatı sadece işçiler bakımından var. Ama, tüpki işverenlerin kendileri bakımından Anayasa teminatı altına alınmamış «lokavt» hakkını elde etmeleri gibi, memurlar da, kanun yoluyla «grev» hakkını elde edebilirler. Bunun da yolu, eldeki imkânları iyi kullanarak, aralıksız kapılardan mücadele alanına girip haykırmaaktır. Söylenmeyen sözleri kimse duymaz.

Mümtaz Soysal

PETROL KARMA KOMİSYONUNDA ALATURKA OYUNLAR

İki C. H. P.'li yüzünden değişiklik teklifleri « kuşa döndürüldü » !..

Söz sırası Muammer Aksoysaydı. Aksoy, «devlet» sözünün Petrol Kanununda yer almasının bir Anayasa zorunluluğu olduğunu söylüyordu. Enerji Bakanının söz aldığı görüldü. Mehmet Turgut, «Aksoy'un devletçilik izahından sonra konuşmaya mecburum» dedi ve gizli oturum istedi. Başta Bakan olmak üzere, A.P.'lilerin «devlet» sözüne karşı bir alerji vardı. Yabancı petrol şirketleri de devlet lâfından müthiş gıcık ahyorlardı. Mobil ve Shell, Komisyon üyelerine, «karşımıza devleti rakip çıkartmayın» diyen broşürler yollamışlardı.

Gizli oturum bu hava içinde yapıldı. Gizli oturumdan birkaç gün sonra konuşan CHP Genel Sekreter Yardımcısı Suphi Baykam, «Petrol davasında Hükümetin tutumu tehlikeli bir gelişme içindedir. A.P. sorumluları şimdi de (Bu tartışma yüzünden) kredilerimiz kesilecek» sözleriyle şantaj yolunu denemekteydiler» diye rek durumu belirtiyordu. Süleyman Demirel de A.P. grubunda «Bir kısım kimseler, Türkiye'yi petROLSÜZ bırakmak isterler» tehdidiyle, bu görüşleri doğruluyordu.

A.P.'NİN OYUNU

Petrol Kanunu değişikliği müzakereleri tam bir alaturka oyununa sahne oldu. Komisyon üyesi A.P.'liler, ortaya çıkan açık gerçekler karşısında, millî menfaatlere karşı görünmekten kaçınıyorlar, fakat aynı zamanda da yabancı petrol şirketlerini övüyorlar. A.P.'liler, hem millî menfaatlere, hem de yabancı şirketlerden yana idiler. Bu uzlaşmaz tutum, bol millî menfaat edebiyatı yapmak, fakat gerekli değişikliklere yanaşmamak suretiyle uzlaşmıyordu.

Bu ikili oyun, maddelerin müzakeresinde açıkça görüldü. A.P.'liler esasta pek bir şey değiştirmediler, devlet sözüne dahi şiddetle karşı çıktılar, onun yerine «kamü iktisadî teşebbüsleri» diyimlini koydular. Böylece, «devlet» lâfından müthiş ürken yabancı şirketler tatmin edilmiş ve Anayasa hükmü yerine getirilmiş oldu.

İkinci madde önemliydi. Petrol haklarının verilmesinde, millî şirkete öncelik tanımayı öngörüüyordu. CHP'liler, millî şirkete açıkça öncelik tanıyacak çeşitli değişiklik önerileri verdiler. Fakat bütün bu öneriler reddedildi. A.P.'liler, «Efendim, değişikliğe ne lüzum var? Biz nasıl olsa millî şirketi koruruz» demekteydiler. Prof. Aksoy, örnekler vererek millî şirkete nasıl üvey evlat muamelesi yapıldığını belirtti ve millî şirkete öncelik tanıyacaklarını söyleyenlerin bunu lâfta değil, maddeyi değiştirerek yapacaklarını anlattı. Sonuç değişmedi. Böylece A.P.'lilerin bol bol millî menfaat edebiyatı yapmalarına rağmen, yabancı şirketlerden yana oldukları bu maddeyle apaçık ortaya çıktı.

Üçüncü madde, petrol hakkı sahibi şirketlerin Türk şirketleri olarak kurulmasını öngörüüyordu. Yabancı şirketlerin daha sıkı kontrolüne imkân verecek olan bu madde de reddedildi.

Dördüncü madde, kartel üyesi dev şirketlerle rekabet halinde İtalyan ENI gibi devlet şirketlerinin Türkiye'ye girebilmesini sağlamak amacıyla güdüüyordu. Geçmiş Bakanlar Kurulu bu yetkiye sahipti, ama bir de Danıştay'a müracaat hakkı tanınmıştı. Biraz acemice yazılmış olan madde, Mobilci Aydın Bolak'a intisap ettikten beri petrolcü kesilen Sabık Şair Nurettin Özdemir'e —ki Bolak ile Turtel adlı bir petrol-turizm şirketi kurduğu söylenir— Son Havadis'te övülme fırsatını kazandırdı. Ama acemilik özeldir.

Beşinci madde, petrolün serbest rekabet fiyatlarıyla sağlanmasıyla ilgiliydi. Bu madde, garip tartış-

malara yol açtı. Bu konuda en yetkili uzmanlardan olan Petrol Ofis Genel Müdür Yardımcısı Özer Derbil'in dinlenmesine Bakan itiraz etti. «Bakan razı olmadıkça Meclis uzman getiremez» gibi garip tezler ortaya attı. Neticede Petrol Dairesinin Kemal Aksal, Emin İplikçi, Sâfi Teziç gibi sâbık yetkilileriyle birlikte Derbil'in de dinlenmesi kararlaştırıldı. Fakat asıl kıyamet Sirt bölgesinde millî şirkete öncelik tanınması ve yabancı şirketlerin arama ruhsatlarının tahdidî gibi gelecek maddelerde kopacaktır.

CHP'NİN GEVEKİ

Önemli nokta, maddelerin ve CHP önerilerinin altıya karşı beş oy ile reddedilmesi ve Komisyon üyesi iki CHP milletvekili, «Bu milletvekilleri oy kullansalar, Petrol Kanunu değişikliği tatmin kâr bir şekilde yürütülebilirdi. Fakat Sivas'ın ünlü sarraflarından CHP'li Rahmi Çeltekçi Komisyon çalışmalarına nedense iltifat etmedi. Petrolcü Aydın Bolak ise, zih'n karıştırmacı demagojik konuşmalar yapmak için Komisyona girdi, oylamalarda ise kaçtı! Esasen Aydın Bolak gibi Mobil ile ilgili bulunan birinin komisyon üyeliğine seçilmesi büyük bir hâşâydi. CHP Grup Başkan Vekilinin, Enerji Bakanı Mehmet Turgut'un dahi petrol meselesinde ihmalkâr tutumunu tenkit konusu ettiği Fethi Çelikbaş olduğu hatırlanacak olursa, bu seçimin hikmeti bir dereceye kadar anlaşılabilir. Bütün bunlar, bazı CHP yöneticilerinin, Petrol Kanunu değişikliği meselesini gereken ciddiyetle ele almamışlarını göstermektedir. Bu yüzden Petrol Kanununun ciddi bir şekilde değiştirilmesi işi suya düşmüştür. Esasen A.P.'liler, «mehill» ler isteyecek, «Grup toplantımız var» deyip Komisyon çalışmalarına ara vererek, meseleyi geciktirme niyeti taşıdıkları belli olmuşlardır. Fakat Komisyon çalışmalarını, petrol soğununun bakanlıklar temsilcileri tarafından açıklamasına imkân verdiği için yine de son derece yararlı olmuştur.

KOMİSYONDA ORTAYA ÇIKAN GERÇEKLER

Karma Komisyon'da özellikle Maliye Bakanlığı uzmanları, YON'un ve Muammer Aksoy'un aylardır ileri sürdükleri iddiaları fazlasıyla teyid ettiler. Bu gerçekleri altalta sıralamakta fayda vardır:

1) Yabancı petrol şirketleri, Petrol Kanununun arama zararlarını rafineri kârlarından mahsusa imkân vermesi dolayısıyla, vergi ödemekten kurtulmaktadırlar. Şirketler resmen 10 yıl, fiilen 19 yıl vergi vermeyeceklerdir. TPAO 60 milyon lira Kurumlar Vergisi öderken, Mobil'in ödediği miktar 1,5 milyon liradır. 1960-64 döneminde Mobil 128 milyon, Shell ve B.P. 100 milyon lira zarar göstermişlerdir. Atas Rafinerisi, kuruluşundaki cambazlık yüzünden, vergi bakımından sıfır kâr eden bir şirkettir.

2) Yabancı petrol şirketlerinin Türkiye'ye milyarlarca lira döviz getirdikleri iddiası yanlıştır. Yabancı şirketlerin getirdiklerini söyledikleri 123 milyon doların ancak 38 milyon doları nakittir. Geri kalan 85 milyon malzeme, 55 milyon ise patent v.s. haklarıdır. Şirketler, getirdikleri malzemeyi fahiş fiyatlarla faturakarak, getirdiklerinden fazla transfer edebileme imkânını kazanmaktadırlar. Ayrıca malzemeyi bir şirket ötekine devretmekte, birinin zararı ötekine intikal etmektedir.

Yabancı personel'e Türkiye'de ödenen astronomik ücretler dahi sermaye hesabına geçirilmektedir. Bu sayede yabancı şirketler, pek az döviz getirdikleri halde, 123 milyon dolar sermayeyi, hem de istedikleri an, dışarıya transfer edebileceklerdir.

3) Yabancı şirketler, bizim ödediğimiz dövizle, çok yüksek

fiyata ham petrol ithal etmektedirler. Bu ham petrolün bir kısmını işleyip ihraç etmektedirler. Fakat ihraçattan sağlanan döviz dışarıda kalmaktadır.

4) Yabancı şirketlerin ürettikleri yerli petrolden alabileceğimiz toplam pay yüzde 30 civarında kalmaktadır. Halbuki Orta Doğu ülkelerinde bu pay, yüzde 80'e kadar çıkma eğilimi göstermektedir.

5) Yabancı şirketlere tanınan kâr transferleri çok korkunç miktarlara ulaşmaktadır. O kadar ki, ithalat, yabancı şirketlerin yerli petrol üretmesinden daha avantajlı olmaktadır! Turhan Feyzioğlu, boru hattı yapıldıktan sonra, şirketlerin ürettikleri yerli petrolden varil başına 1,89 dolar kâr transferi yapabileceklerini hesaplamıştır. Halbuki Kuveyt'ten alacağımız bir varil petrole ödeyeceğimiz döviz 1,77 dolardır!

Petrol Kanunu için söylenecek daha bir sürü söz vardır. Fakat bu kadarı bile nasıl utanmazca bir soygun karşısında bulunduğumuzu göstermeye yeterlidir.

EĞLENCERLER

Türkiye'nin en ciddi meselesinin görüldüğü Komisyon'da hayli eğlenceli sahenler oldu. Bu komikliklerden biri, geçen Cuma günü vuku buldu. Enerji Bakanından önce cesaretle, kendini yabancı şirketler yararına gerçekleştirebilecekleri görevi sayan bir Petrol Dairesi temsilcisi, YON'den şikâyet etti. YON, bu uzmanın A.P.'li İhram Ertem ile karşılıklı paslaşma halinde bulunduğunu yazmıştı. Mehmet Turgut'un bu çok mutî temsilcisi, bir memur kamu gözünde A.P. ile işbirliği yapar duruma nasıl düşürüldü diye çatıyor. Mehmet Turgut ise mütebessim YON muhabirine bakıyor. Bir memurun Meclis Komisyonunda gazetecilerle uğraşma ya kalkışması tabii ki alışılmadık şey değildi. Homurtular başladı. Bakan, fazla sâdik memurunun sözünü keserek, memuru adına Komisyon'dan ve Başkan'dan özür dilemek zorunda kaldı. Ayrıca sadakat, böylece mükâfatlandırılmış oldu. Komisyon Başkanı da, Bakanın teşvik edip sonradan azarladığı memura, «Eğer basın söylediklerinizi yanlış yazıyorsa, Daire olarak teklif ederiz ne burada söyleyemezsiniz» diye rez usulü hatırlattı. Ama YON tartışması yarım saat aldı.

Başka bir garip tartışma, bir kaç gün içinde Japonya'ya gidip gelen TPAO Genel Müdürüyle yabancı şirketleri metheden Petrol Dairesi temsilcisi Yüksek Mهندس Kasım Önder arasında oldu. Topaloğlu, TPAO'nun petrol bula mıyacağını ima eden uzmana gerçekleri hatırlattı. Bakan, TPAO'nun görüşünü belirtmesini önlemeye çalıştıysa da, Komisyonun bilgili ve çabukkan üyelerinden CHP'li Kemal Okyay işe müdahale etmesini, «Biz onları dinlemek istiyoruz, Uzmanlar, görüşünüz kabine bakanlarımızın değil, kendi görüşlerini belirtmeli. Bakan, uzmanlara baskı yapmıştır» diyor.

Başka bir eğlenceli olay, petrol gerçeklerini çerçedimiz bir üslupla ortaya koyan Prof. Aksoy'a bir Y.T.P.'li Komisyon üyesinin itirazıyla ortaya çıktı. Y.T.P. milletvekili, «Aksoy, daha önce yayınladığı fikirlerini açıklamıştır. Görüşleri belli bir ehli vukuttur.

GELECEK SAYIDA

TEHLİKE ÇANI

YAZAN:

Prof. CAHİT TANYOL

Aydın Bolak

Nurettin Özdemir
CHP'li petrolcü kardeşler!

komisyona gelmemeliydi» görüşünü savunuyordu. Aksoy, bu zata gereken cevabı verdi: «Üniversiteden temsilci çağırılınca, Üniversite konuyu bilenleri mi, yoksa bilmeyenleri mi göndermeliydi? Sözümlüze mantığın zerrisi yoktur. Üniversite Kanunu, öğretim üyelerine halkı aydınlatıcı yayın yapma görevini yüklemiştir. Cahit

Talas da yazılarında millileştirmeyi savunmuştur, buradadır. Evet, biz bir tarafı tutuyoruz, millî müesseseyi tutuyoruz. Burada bulunanların hepsi bir tarafı olma durumundadır. A.P.'liler de dahil burada bulunanların hepsi millî menfaat ve onun temsilcisi olan millî müesseseyi tutma zorundadırlar.»

Ereğli Demir - Çelik Millileştirilmelidir

Petrol Karma Komisyonu gibi, Ereğli - Çelik yolsuzluklarını inceleyen Meclis Araştırma Komisyonu da YON'un iddialarının doğruluğunu ortaya koydu. Komisyon, 3 milyarlık şirketi bir çiftlik şeklinde yöneten Danış Koper hakkındaki iddialarımıza doğruladı ve YON'un görüşüne uyarak bu zata (Şten el çektilerini istedi. Araştırma Komisyonu Başkanı Faruk Küreli'nin, Koper hakkındaki sözleri aynen şudur: «Danış Koper halen hem idare meclisi başkanı, hem icra komitesi reisi, hem de genel müdür vekilidir. Devletin bir milyar lirasının yatığı bu şirket hakkında özel murakiplerle yapılmakta olan tahkikatın olumlu sonuç vermesi için, hiç olmazsa tahkikatın sonuna kadar Danış Koper görevinden alınmalıdır.» Komisyonun teşbih ettiği yolsuzluklar şunlardır:

1) Kireç taşı meselesinde yolsuzluk vardır. Sezal Türkçe firması himaye edilmiştir. Zamanın Bayındırlık Bakanı, devletin makinelere kiralamakla kanuna aykırı davranmıştır.

2) Eski Sanayi Bakanı Muammer Erten'in bakanlığı sırasında açıkladığı yarı mamul madde ithali meselesinde yolsuzluk vardır. Danış Koper'in yönettiği şirket, ihaleyi en ucuz fiyat teklif eden Kayser Firması dururken, 300 bin dolar yüksek fiyat isteyen Bethlehem Stell'i vermiştir. «Teklifin kabulü, hüsnüniyet ve basiretle telif edilmemiştir». Erten'in bakanlığı sırasında açıkladığı üzere, ithalat bu yüzden çekilmiş ve çelik karaborsası doğmuştur.

3) Demirel'in temsilcisi bulunduğu Morrison Şirketinin yaptığı temel inşaatı konusunda yolsuzluk

vardır. Morrison'a Ereğli - Çelik'in «Akdî kusurundan ötürü» tazminat ödenmiş, fakat bu tazminat dolayısıyla personele rücu edilmiştir. Ayrıca tazminat içinde hakemlik eden üç şahsa, pazarlıksız 1 milyon 600 bin lira ödenmiştir. (Önüne geleni Komünistlikle suçlayan Morrison temsilcisi, insan içine çıkmadan önce Morrison rezaletinin hesabını vermelidir.)

4) Liman inşaatı ihalesi yolsuzdur. Sezal Türkçe firması korunmuştur.

5) Demir cevheri ve maden sahası alımı konusunda yolsuzluk vardır. Ekonomik prensiplere uylamamıştır, fazla fiyat ödenmiştir. Müteahhitlere faizsiz kredi verilmiş, Demir Export Şirketi himaye edilmiştir. (Bakınız Nası Zengin Olunur? Vehbi Koç, Yön: sayı 114)

6) Baraj inşaatında yolsuzluk vardır. İhale 12 milyon liraya yapılmış, mukavele 14 milyon liraya imzalanmıştır! Tekfen firmasına ayrıca ödemeler yapılmıştır.

7) Mamüller pahalıdır. Mamüller ithal mallarına oranla yüzde 6,8 pahalı satılmaktadır. (Yalnız ithal malına, nakliye, sigorta ve hayli ağır gümrük vergileri binmektedir. Halbuki Ereğli - Çelik'in ihracat yapması söz konusuydu.)

8) Ereğli - Çelik, basında yayımlanan ilânlar için kurulduğundan beri 2 milyon 662 bin lira ödemmiştir. 1965 basım ilân bütçesi 1,5 milyon liradır. (Bu rakamlar, satılık basında çıkan yazıların kaynağını açıklamaktadır.)

Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, özel teşebbüs mucizesi diye

İlan edilen, fakat aslında devletin sağladığı paralar ve kredilerle kurulan şirketin nasıl bir özel teşebbüs çiftliği haline geldiğini göstermektedir. Adli kovuşturmanın yanında yapılacak iş, Ereğli Demir Çelik'in bir iktisadi devlet teşebbüsü haline getirilmesi ve Karabük ile birlikte yönetilmesidir.

Adana'da

Toprak kavgası

Adana'nın iki köyünde, toprak açılımı yarattığı üzücü olaylar oldu. Hacılar ve Camiçi köyleri halkları, bir ilköğretmen okulunu alt 2 bin dönüm araziyi Cumhuriyet si aşkını legal ettiler. Okulun su muk ve buğday tarlaları, köylülerin çadırlarıyla doldu. Bir avuç toprak hasretleriyle yapay tutuşan orman köylüleri halkı, belki jandarmanın karşı hareketinden kaçırılmadığı bir Atatürk büstü getirip tarlaya dikmeyi de ihmal etmemişlerdi.

İşgal üzerine köylülerle başa baş kamıyan okul yöneticileri, jandarmaya başvurdular. Ertesi gün öğleye yakın Vali Vekili ve Jandarma Bölge Komutanı olay yerine geldiler. Yetkililer, arazinin derhal tahliyesini istiyorlardı. Köylülere 25 dakika mühlet verdiler. Ümitsiz bir direnme başladı. Kızlar ve kadınlar, kucaklarında çocuklar olduğu halde jandarmasının karşısına dikildiler. Ortalık karıştı. Taş toprak parçaları fırlatıldı. Mücadele ümitsizdi. 27 saatlik bir direnmeden sonra köylüler okul arazisini terkettiler. Olayın terüpleyicisi olarak A.P.'li Belediye Başkan Vekili Yahya Öner ve yakınları nezarete alındı.

A.P.'li çevreler olayı fırsat bildi, aslında toprak reformu yapılmadığı için vuku bulan üzücü olayın toprak reformu edebiyatı yüzünden patlak verdiğini ileri sürdüler. Ağaların Hazine toprakları, işgal etmesi karşısında sesini çıkarmayan Yeni İstanbul ve benzeri basın, olayda hemen «gomonist parmağı» ni keşfetti. Yeni İstanbul, «Devlet Başkanının, komünizme dikkati çekenleri sapıklık ve satılmışlıkla itham edilmiş üç gün sonra kızlarının tahrik ettiği yüzlerce köylünün devlete ait bir araziyi işgal edisi iz'an sahipleri için ibret vericidir» diyor.

Olay yerine giden Bölükbaşı'nın partisinin İçişleri Bakanı da, anlaşılmaz bir beyanattı. Kaba hat neredeyse, köylülerin imini dahi duymadıkları «Karanlıkta Uyananlar» filmine atfetti: «Bugünlerde Adana'da devletin katmanlarının müsaade ettiği bir film oynanmaktadır. Günlerdir bazı gençler, bu filmin oynanmaması için sinema kapılarında toplu gösteriler yapmaktadırlar. Bu sırada yine Adana hudutları içinde bu üzücü hadisenin meydana gelmesi, bizi iki zıt kuvvetin küçük de olsa, faaliyetlerinin nerelere kadar sokulduklarına inandırmaktadır.»

Bakan, «Böyle bir şeyi Türk köylüsü yapmaz. Türk köylüsü, an'anesi itibariyle mülkiyete saygı gösterir. Bir avuç namert sizleri kötü emellerine alet etti. Aranızda giren bu gibi namertleri, kardeşiniz dahi olsa Hükümete bildiriniz» diyerek sözlerini bitirdi. Bu arada Toprak Kanunu tasarısını inceleyen Karma Komisyonunda A.P.'li Cavit Oral Ağa, toprak reformunun komünistlik olduğunu anlatıyor, CHP'nin Amasyalı toprak ağası Kemal Karan da bu sözlerle canı gönülden katılıyordu.

Amerika'da

Toprak Reformu ve Cavit Ağa!

Toprak Reformu Kanunu tasarısı, Başkanlığına büyük toprak sahibi Cavit Oral'ın yaptığı bir Komisyon'da çok eğlenceli sahneler

Adana'daki üzücü olayda tevkif edilen köylüler

Daniş Koper
«Çekilmedi»

cerayan etmesinde yaramaktan başka bir fayda sağlamıyor. Geçen hafta içinde yapılan bir komisyon toplantısında, CHP'nin eski Tarım Bakanı İsmail Şahin'in ısrarı istogüne rağmen çekilme kararının konuşulmasına imkân vermeyen Cavit Oral, kendisine söz verip Toprak Reformu konusunda «gomonistlerin taktiği» ni anlatmaya koyulmuştur. Cavit Oral'a göre, Türkiye'de toprak reformu isteyenlerle Sovyetler Birliği'nde ihtilali yapılar arasında muazzam bir benzerlik vardır. Toprak ağalarının kötüleme gayretli, Rusya'da «kulak» lara karşı açılan mücadeleyle tam bir paralellik içinde. İzlenecek metod da oradaki aynıdır: Önce topraklar parçalanacak, sonra kooperatifleştirilecek, ondan sonra da kolektifleştirilecektir. Böylece üçü bir safhalandırmaya olsa olsa Lenin'in metodlarını Türkiye'de de uygulamaktan başka bir şey olamaz!

Böylece Türkiye'de «gomonistler» ce oynanacak oyunu açığa çıkaran zehir hafife, nutkunun bundan sonraki faslına, örnek olarak almamız gereken «Amerikan toprak reformu» nun (!) esaslarına ayırmıştır. Oral'a göre, son derece başarılı olan Amerikan toprak reformu çiftçiye ucuz ve iyi gübre, elverişli kredi, bol sübvansiyon sağlamakla yetindiği, mülkiyet meselelerine burununu sokmadığı için bütün dünyayı doyurabilecek bir tarım potansiyelinin yaratılmasına yol açmıştır. Demogajisini biraz daha ileri götüren Oral, meseleyi Batı Almanya - Doğu Almanya mukayesesine getirmiş, toprak reformu isyenleri «Doğu Almanya tipi bir refah» istemekle suçlandırarak bilimsel konuşmasına tebessümler arasında son vermiştir.

Ankaradaki son toplantılar

Başkan Gürsel'in anı olarak İzmir'den dönüşü, Başbakan ve İçişleri Bakanı ile görüşmesi, Güvenlik Kurulunun toplanması, Or. general Tansel'in Demirel'e başbaşa konuşması ve Tabii Senatörlerin Başbakanı ziyareti, «Ankara» da olağanüstü bazı olayların cereyan ettiği intibahını uyandırdı.

Her gün tekrarlanan tefferruat konular bir tarafa bırakılırsa, toplantının gerçek nedeni, yaklaşan

POLİTİKA ve ÖTESİ

Ne olacak bunun sonu ?

Başkan Gürsel, biz bu satırları yazdığımız sırada, parti liderlerini Çankaya'ya topla- yıy görüşmemiştir henüz. Ama bütün parti liderlerini, seçimlerden önce, Çankaya'da topla- yıy görüşecektir. Bu toplantı görüşmenin, bir uyarı toplantısı olduğuna işaret edenler hak- lıdır. Gürsel'in, âlelacele, İzmir'deki istirahatı bırakıp Başkan'e dönmesi etrafında yapı- lan yorumlar da eksiktir. Kimse, bu istirahatı bırakıp dönmeyen ardında vatan gerçeklere gerektiği gibi eğilememiştir.

Her şey Demirel'in Karadeniz gezisinden sonra oldu. Demirel ve arkadaşları, memleketin gerçeklerine ışık tutacak bilgileri dağar- cıklarında taşımadıklarından soyut «komünizm tehlikesi»ne bel bağladılar. soyut komü- nizm, tehlikesi kimseyi kandırmaz ve doyur- maz. Demirel ve arkadaşlarına:

«— Komünisti göster..» derlerdi.

Nitekim öyle dediler de.

Bugünedek, Demirel ve arkadaşları, tehlikeli olduğundan sözettiler komünisti, tutup halkımıza gösterememişlerdir. Ortada tehlikeli olan bulunamayınca, tehlikeyi haber veren de gününçü durumuna düşmüştür.

Bugün yurdumuzda, soyut komünizm tehli- kesine dikkatleri çeken bir AP ve bir de dik- kafî çekilen (ve komünisti arayan) halkımız vardır. Seçime AP, bu temayı işliyerek girece- ğine göre, memleketin gerçek sahipleri:

«—Ne oluyoruz?» gibilerden bir kuşkuya düşmüşlerdir. İşte bu kuşkudan ötürüdür ki, ilhamın memleket şartlarından alan Başkan Gürsel, istirahatını yarıda bırakarak Başkan'e dönmek ve bilinen demecini vermek zorunda kalmıştır.

Şimdi AP, memleket sahinde, bu soyut komünizm tehlikesi sloganını işlemeye devam edecek midir, etmeyecek midir? Mesele burda- dır. Tehlike soyut olunca, bunun memleket içinde yaratacağı krizde soyut olacaktır. Komünisti bulup, yakalayıp ortaya çıkarmayan AP ileri için, CHP de, Türkiye'nin aydınları da, sağlan kuvvetleri de, sendikacılar da komünist damgasını yemektelerdir. Halka sunu- lan propaganda malzemesi, Türkiye'de komü- nizmle savunan bir AP var, bir de onun karşı- sında komünistler oluyor. Mesele ortaya böyle konuşma, kimsenin yakasını bu karalamadan kurtarmasına imkân kalmıyacaktır.

«— AP li misin? Hay aslan..»

«— Değil misin, vay komünist, vay..»

İkisinin ötesinde hiç bir sığınacak limanı yok.

Başkan Gürsel'i endişelendiren bu durum olmuştur sanıyoruz. Sadece Başkan Gürsel'i değil, Gürsel'in çevresindekileri de bu endişelendirmişti.

Çankaya toplantısı bunun için yapılacaktır. Bu toplantıdan sonra, bir deklarasyon yayınlan- macaksa bunun için yayımlanacaktır. Seçimleri gözleyecek bir hareket olursa, bu davranış- tan ötürü olacaktır. Çünkü AP memleketin

gerçek derlerine ışık tutacak bir fikir söyle- miyor, seçim propagandasını, vatandaşları böl- licü, birbirine düşürücü soyut bir tehlikeye dayıyor.

«— Ne olacak bunun sonu?»

Sorumlu askerler, sorumlu partiler dışı yet- killiler, sorumlu denetim yapan güçler, bir- birine bu soruyu sormaktadır. Bu soru, kıvrıla kıvrıla, döne döne Başkan Gürsel'e kadar uzanıyor.

Onun için değil midir ki, Başkan Gürsel «Memlekette büyütüldüğü kadar bir komünizm tehlikesi yoktur.» demek zorunda kalmıştır.

Bunu AP niye yapmaktadır? Deşelim:

1 — AP memleketin gerçeklerine çözüm yolu bulacak bilgi ve devlet yönetiminden yoksundur.

2 — Geçmişin alışkanlıklarını kullanmayı öğütlemişler ve bunu kullanmayı bir marifet bellemişler.

3 — Türkiye'yi sömürmek isteyen petrol- cülerin ve yabancı sermaye işbirlikçilerinin kucağına düşmüştür AP ileri.

Bunu, Başkan Gürsel görüyor, sorumlu es- kerler görüyor, partiler dışı yetkililer görüyor. sorumlu denetim güçleri görüyor.

«— Ne olacak bunun sonu?»

Bu sorunun karşılığı AP nin kendine çekti düzen vermesinde, soyut, pesin hükümlü, avak- ları yerden kesilmiş heveslerden vazgeçme- sindedir. Demirel ve arkadaşlarına ve onların bağlı olduğu kaynaklara bir defa daha bu du- rum anlatılacaktır.

Güvenlik Kurulu birdenbire toplanmışsa, Tansel ile Demirel görünmüşse, Başbakan Ur- güplü tabii senatörlerle uzun süren bir top- lanıtı yapmışsa, Başkan Gürsel tatilini yarıda kesip Başkente dönmüşse, ortalıkta bir sessiz- lik hüküm sürmekteyse, bütün bunların sebeb- lerini bir yerde arayın.

Halk kitlelerini gereksiz heveslanlara ve esastan yoksun tehlikelere yönelmek isteyen AP ilere herkes bir şeyler anlatmak istemek- tedir. Sadece bir seçim sarasına ve cesbesine tutulan AP yöneticileri, bu anlatılmak isteneni anlamaz ve ikildarda iken kendini muhalefet sanar, hükümet ederken, memleketi hükümet- siz kor, devlet yönetme yeterliğinin altına düşerse, bindiği daldan düşebilir.

Bindiği dalı kesmeyi sadece bir Nasrettin Hoca fıkrası sanmak ve boş vermek de doğru değildir. Bundan bir elin parmakları kadar az bir süre önce, bindiği dalı kendi elleriyle kesen nicelerini gördük ki, derlendiler, topar- landılar ve düştüler. Onlara da doğru yolu yine ordunun sevimli «Cemal Ağa» göster- mişti.

Bugün de yine göstermeğe çalışıyor. Görene ve anlayana tabii..

Mehmed Kemal

Petrol uzmanı Çömbeler

Ankara'daki Niğde Talebe Yur- du'nun eski sakinleri, Tıp Fakül- tesinin eski öğrencileri, Nevşehir- deki devlet hastanesinin başheki- mi, kadın ve doğum hastalıkları mütehassısı ve başka bazı doktor- ları, bu ayın başlarında büyük bir İstanbul gazetesinin yayınladığı petrole ilgili makale dizisindeki Dr. Jeolog Esat Kırathoğlu imzası- nı okudukları zaman hayretten neredeyse küçük dillerini yutacak lafçı. Yabancı sermaye olmaksızın Türkiye'nin petrol davasının halle- dilemeyeceğini söyleyen ve yaban- ci şirketleri yabancıardan daha hareketli şekilde savunan makale sahibini çok iyi tanıyorlardı. 1930 da Nevşehir'de doğan Esat Kıratho- ğlu, Adana Lisesini bitirdikten sonra, Ankara'ya gelip Tıp Fakül- tesine girmişti. Kırathoğlu'nun Tıp Fakültesindeki çabaları altı yıl sürmüş ve listede bu altı yılın son- unda ancak üçüncü sınıfa kadar yükselip oradan öteye geçememiş- ti. Tıp Fakültesinden belge alarak ayrılan Kırathoğlu, kendi hemşeh- rileri arasında bir hayli utangaç ko-

Cumhurbaşkanı Gürsel
Tehlike görüyor

toplantıları ve protokoller ancak liderlerin biraz daha ihtiyatlı konuşmalarını sağlayabilir. Fakat bu kadarı yeter mi?

GERÇEK SAYGISI

Kökü Dışarda Bir Akım: Anti-Komünizm

DÖRTLÜ iktidar karmasının kılavuzu ve 10 Ekim seçimlerinin başa gürşen partisi, Adalet Partisi, seçim mücadelesini «antikomünizm» üzerine oturtacağını belli etmiştir.

Antikomünizm ve Türkiye... Antikomünizm, Türkiye ve Türkiye'nin dış dünya ile ilişkileri... Bunlar üzerinde konuşmak tekeli ni elbette müteahhitten olma, masonluktan dönme parti genel başkanlarına bırakılmayacağı. Anayasa'nın Türk halkına tanıdığı demokratik özgürlükleri ve sosyal hakları, sözüm ona bir komünizm düşmanlığıyla, hayatın ve halkın dışında ve uzağında tutmak isteyenlerin gerçek niyetlerini, kimlere hizmet ettiklerini elbette halkımıza anlatacağız.

Cevrenize bir bakın: bugün sözüm ona bir komünizm düşmanlığı yapanlar dün neler diyorlardı? Bugün yabancı sermayeyi, yabancı petrol şirketlerini savunular dün neler diyorlardı?

Bugünün antikomünistleri, dünün irkçileridir. Ve bunda şaşılacak bir yan yoktur. Çünkü bunlar, kökü dışarda akımların sözcülüğünü yapmayı geçim yolu hâline getirmişlerdir; yaptıkları tek değişiklik, emperyalizmin eskimiş türüklerini bırakıp yeni türüklerini söylemeye başlamaktır. Hitler Almanyasının, nazi emperyalizminin ideolojisi irkçilik; ve bunlar, irki idiler. Amerikan emperyalizminin ideolojisi antikomünizmdir, ve bunlar antikomünistlerdir. Yarın emperyalizm ortaya yeni bir «anti» atarsa (çünkü emperyalizm olumlu bir fikir getiremez, fikir pınarları kurmuştur; bunun için ancak «anti» ile başlayan sözler sürebilir piyasaya!) bunlar, bu yeni «anti»nin şakşaklığını yapacaklardır.

Antikomünizm, saltanatın sürdürmek, az gelişmiş ülkeleri sonuna kadar sömürmek isteyen emperyalizmin ideolojisidir. Örnek mi? İşte «Hür Avrupa Komitesi». Buram buram petrol kokan bu komitenin (kısaça F.E.C.) başında bulunan Shepardson, Rockefeller'e ait General Education Board Office'nin eski başkan vekilidir. American Telephone and Telegraph Company'nin eski müdürü Page, 1956'da, bu komitenin yürütme kurulu başkan olmuştur; bu zat, bugün, Rockefeller'in petrol tekeli olan Standard Oil'un müdürüdür. Morgan Stoll Trust'un başkanı Worthingen, aynı komitede faal bir üyedir. General Motors Corporation'un (Dupont) başkanı Curtice, Westinghouse Electric Corporation'un (Mellon ve Rockefeller) başkanı Price, antikomünist hareketin yürütücüleri arasındadır. Wall Street'in belli başlı bütün grupları bu harekete katılmışlardır.

Daha ince bir antikomünist hareket olan Kültür Hürriyeti Kongresi Ford'a pek yakından bağlıdır; bu örgütün Paris ve New York'taki çalışmalarını yöneten kişiler Ford'un yakın adamlarıdır. Yürütme kurulu başkanı Rougement, masraflarını Ford'un ödediği «Avrupa Kültür Merkezi» adlı bir kulübü idare eder. Genel Sekreteri Nabokov aynı kaynaktan beslenir. Fabri Başkanı Prof. Biebuhr, Ford'un dinsel meseleler müsaviridir. Bu örgütün 1957'de Tokyo'da ve Oxford'da düzenlediği konferansların masraflarını Ford finanse etmiştir.

Amerikadaki iki büyük vakıf, antikomünizmin masraflarını ödemektedir. Bunlardan biri Rockefeller Vakfıdır, kaynaklarının tutarı 500 milyon doları geçmektedir; öbürü, Ford Vakfıdır, kaynakları 750 milyon dolardır. Ford Vakfı, gayrimenkullerinin değeri de hesaplansınca, iki milyarlık müthiş bir rakama erişmektedir. Rockefeller'in Amerikan atom malzemelerinin, füzelerin ve uçakların üretiminde çok büyük bir payı olduğunu; Ford'un tank ticaretini yaptığını, 1945'ten beri de Amerika'nın en büyük askeri malzeme tekeli olan General Electric'e sıkı sıkıya bağlı olduğunu; General Electric'in Amerikan Savunma Bakanlığı'na her yıl bir milyar dolarlık harp malzemesi sattığını, Amerikan Savunma Bakanı McNamara'nın Ford konsorsiyumunun şefi olduğunu hatırlatmakta sayısız faydalar vardır.

Bu iki Vakıf, Türkiye'de de patronların kurdukları sözüm ona bilimsel kurumlara yardımlar yapmakta, birtakım yayınları finanse etmektedir.

Bugün, petrol davasının Türkiye'nin bir numaralı meselesi hâline gelmesi üzerine, emperyalizmin ihraç metası olan antikomünizm almış yürümüşür. Adalet Bakanı, komünizm tehlikesinden söz açanların ifadelerine başvurduğu zaman bunların dişe dokunur bir şey söyleyemediklerini açıklar. Buna rağmen Başbakan Yardımcısı, hiçbir şey ispat etmek külfetine katlanmadan, Türkiye'de komünizm tehlikesinin bir felâket hâline geldiğini söyler.

Komünizmle mücadele adı altında yapılanlar, gerçekte, Türk halkının milli uyumunu geciktirmek, Anayasa'nın uygulanmasını savsaklayarak Türk halkını yabancılarla ortaklaşa sömürmek çabalarıdır. Anayasayı rafa kaldırmak isteyen bu çabalar, bu memleketi yükseltmez; yükseltse yükseltse belki bu lâfları edenleri yükseltir!..

Fethi Naci

neğe sahip bulunduğunu, mühendis - hukukçudan yoksun Türkiye'nin ise Petrol Kanunu yapamıyacağını ileri sürmüştü! Petrol Kanunu nasıl yabancı uzmanların işi ise, petrol bulmak da yabancı şirketlerin işiydi.

Yabancı şirket savunucularını pek sevindiren makalesi sayesinde, Prof. Ekrem Göksu, Karma Komisyonu çağırıldı. İstanbul Teknik Üniversitesinde Petrol Kürsüsünde işgal eden jeolog Prof. Göksu, Komisyonunda da çok orijinal fikirler ortaya attı. Profesörün esas fonksiyonu, TPAO'ya çatmak, yabancı şirketleriyse savunmak yolundaydı. Yalnız ne var ki Göksu arada sırada «Petrolçülüğü biz herkesten iyi yaparız» diyerek herkese tatlı sürprizler hazırlıyordu. Bununla beraber Prof. Göksu, orijinalite rekorunu, petrol meselesinin çözümlenmesini, tarafsız bir devlet temsilcisinin başkanlığında, yabancı şirketlerin de katılacağı bir komisyona havale teklifiyle kurtardı. Orijinal teklif, komisyonunda büyük bir ilgi gördü. Galo Plaza başkan adayı olarak ileri sürüldü. Prof. Aksoy, bir pusula ile İsviçre Cumhurbaşkanı teklif etti. Ama Suphi Karaman «Biz muahede hazırlamıyoruz» diyerek, eğlenceye son verdi.

Prof. Göksu, komisyon çalışmalarında TPAO'ya bol bol çatı. Yalnız anlaşıldı ki jeolog profesörün TPAO ile pek az teması vardı. Göksu, bir defa TPAO için rapor hazırlamıştı, ama raporunu çok

geç vermiş, üstelik rapor tatmin-kâr bulunmamıştır. TPAO geç ve yetersiz rapor üzerine sayın profesörün rapor ücretinden indirim yapma küstahlığını göstermiş ve bu küstahlık sert yazışmalara yol açmıştır. Halbuki Türkiye'de yabancı şirketlerin jeolojik incelemelerini yapan Prof. Göksu, yabancılar tarafından el üstünde tutulmaktadır.

Sosyal Sigortalar Genel Kurulu

Şimdiye kadar bir iç dokümeden ve bir takım temennileri dile getirmekten öteye gitmeyen Sosyal Sigortalar Genel Kurulu, bu sefer durumun değiştirilmesini isteyen sert tenkidlere yol açtı. Türk İş Genel Sekreteri Halil Tunç, Kurumun Teşkilat Kanunu çıkarılıp, gerçek bir temsil esasına gidilmediğiçe, işçilerin gelecek Genel Kurul toplantısına katılmayacağını açıkladı. İşverenler de bu görüşe katıldı. Çalışma Bakanı, «Ben de sizin fikrinizdeyim» dedi. Fakat gelecek yıl da herhalde durum değişmeyecektir.

Toplantı Çalışma Bakanının ve mensup bulunduğu Hükmetin, çok çabuk fikir değiştirdiğini ortaya çıkmasına vesile oldu. İşçiler uzun süredir sosyal mesken alanlarına getirilen tahdidin kaldırılması çabası içindeydiler. Alan tahdidi üzerine, işçilerin sigortadan mesken kredisi talepleri durmuştu. Mesele, işçi — Bakanlar toplantısına getirilmiş, Çalışma Bakanı bu tahdidin kaldırılacağını söylemişti. Çağlayangil, bütçe müzakerelerinde de bu görüşü ifade

İ. Sabri Çağlayangil
Sür'atli fikir değişikliği

etmişti. Fakat Genel Kurul toplantısında Çalışma Bakanının eski kararından döndüğü anlaşıldı.

İşçilerin hassasiyetle üzerinde durdukları bir mesele, işçi parasıyla kurulan sağlık tesislerinin Sağlık Bakanlığında devredilmesi amacını güden müdahalelerden kesinlikle vazgeçilmesi idi. Bu noktada da Bakan, eski ifadelerinden farklı konuşmaktaydı. Türk İş Genel Sekreteri, bu tutum değişikliğini açık bir şekilde ortaya koymasını bildi. Bu arada Halil Tunç, Kurumun, Hükümet ve İşverenler tarafından toplu sözleşmelerde işçiler aleyhine kullanılan ücret istatistikleri üzerinde durdu. Kurum, işçi ücretleri ortalamaları hesaplamaktaydı. Yalnız ortalamalara, 3 - 5 bin lira aylık alan mühendisler, müdürler v.s. de katıldığı için, işçi ücretleri olduğundan çok yüksek gözükmekteydi. Meselâ bir iş yerinde 17 işçi 15 lira gündelikte çalışmaktaydı. Fakat iş yerinde aynı zaman alan üç yüksek kademe görevlisi de 100, 125 ve 150 lira gündelik alan üç yüksek kademe görevlisi vardı. Kurum istatistiklerinde, işçi ücretleri ortalaması 15 lira değil, 31,5 lira gözükmekteydi. Tunç'un bu hakkı itirazına Kurum yetkilileri de katıldılar. Fakat ne yaparlardı, istatistiklerini temel kaynağını teşkil eden Sosyal Sigortalı Kurumu istatistiklerden mahrumdur!

Anayasa Mahkemesinin 141 ve 142. maddelerin Anayasaya uygun olduğuna çoğunlukla karar vermesi, bir sürpriz sayılmamıştır. Kamulaştırma konusunda Anayasada yer alan «gerçek bedel» deyiminin râyic bedel sayılması, kiralardan serbest bırakılması v.s. gibi kararlar Yüksek Mahkemenin tutumunu yeter ölçüde aydınlatmıştır.

Komünizm yasaktır, anladık. Anılamadığımız yasaklanan komünizmin ne biçim kuş olduğudur. Komünizmi yasakladığı söylenen 141 ve 142. maddelerin neyi yasakladığı, eski Yargıtay Başkanı Halil Özyörük, Bölükbaşı, Çelikbaş gibi politikacıların da ifade ettiği üzere belli değildir. Bir büyük parti bütün seçim propagandasını, rakip partiyi komünistlikle suçlama yönünde teksif etmiştir. Çok partili hayatı dahi tehlikeye atan bu gidis karşısında, Anayasa Mahkemesi, 141 ve 142 gibi neyi yasakladığı belli olmayan maddeleri hükümsüz kılarak, Hükümetleri, komünizmi hudutları kesinlikle çizilmiş şekilde yasaklamaya çağırabilirdi. Olmadı.

TIP II

Başkanları

Toplantısı

TIP'in 34 il başkanı, geride bıraktığımız haftanın son günü Ankara'da toplandı. Toplantıda, yurt ve dünya meselelerinde görüş teatisinde bulunuldu, seçimlerde partinin izleyeceği hedef ve strateji tesbit edildi. Toplantı sonunda şu bildiri yayımlandı:

«TIP II Başkanları ve İl Yönetim Kurulu Temsilcileri bugün Ankara'da Genel Başkan Mehmet Ali Aybar'ın başkanlığında toplanarak yurt ve dünya meselelerini emekçi halkımızın yüksek menfaatleri açısından gözden geçirmişlerdir. TIP II Başkanları ve Yönetim Kurulu Temsilcileri:

1 — A.P. çoğunluğundaki Koalisyon hükümetinin Toprak Reformu ve Petrol Konusu gibi memleketimiz için hayati önemde meselelerde görüşü bulunmadığını beyanla tam bir acz içine düşmüş olduğunu esfle tesbit eder. Ayrıca Asya — Afrika Konferansına gidecek heyet başkanı olarak kararlaştırılan Başbakan Yar

İSMET GİRİTLİ MESELESİ

Bir üniversite hocası için en büyük suç, her halde fikir hırsızlığı olmalıdır. Üniversite kurulları, en çok bu noktada hassasiyet göstermelidir. Nitekim Batı üniversitelerinde, fikir hırsızlığı tesbit olunan öğretim üyeleri derhal kulağundan tutulup üniversitenin dışına fırlatılır. Bizde durum tam tersinedir: YÖN, İsmet Girişli'nin, onun profesörlüğünü sağlayan incelemelerinden birinin —daha birçok var ya— Prof. Bülent Nuri Esen'in kitabından aktarma olduğunu delilleriyle ortaya koymuştur. YÖN'ün yayınından sonra meseleyi incelemekle görevlendirilen Prof. Nurullah Kunter, Girişli'nin imzasını taşıyan incelemenin yüzde 90'ının Prof. Esen'in kitabından alındığını bir raporla bildirmiştir. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yönetim Kurulu da, oybirliği ile, yüzde 90 oranında aktarma olduğu görüşüne varmıştır. Şimdi bu fikir korsanının üniversiteden derhal kovulması, hiç değilse ağır bir şekilde cezalandırılması gerekmektedir mi? Fakat hayır. Fakülte Yönetim Kurulu, karar için meseleyi Senato'ya intikal ettirmiştir. Senato da Girişli dosyasını tekrar Hukuk Fakültesine veymiştir. Aradan 5 - 6

ay geçtiği halde, fikir korsanlığı resmen tesbit edilen öğretim üyesi hâlâ yerindedir ve gazete sütunlarında profesör ünvanıyla boy gösterebilmektedir.

Fikir korsanlığına bile tepki gösteremeyen bir üniversitenin, en ağır tenkidlere dahi kızmaya hakkı yoktur.

nusu olmuş, Niğde Talebe Yurdunda yatıp kalkan gençler arasında «tek belge alan kişi» olarak parmakla gösterilmeye başlanmıştı. Ama, bütün bunlara rağmen Aksaray eşrafından birinin kızını almağa muvaffak olan üstad, bu defa şansını dışarlarda denemek için Avusturya'ya «tıp tahsili» ne gitmiştir. Orada, hangi konuda, nerede, nasıl bir çalışma yaptığı pek bilinmemektedir. Bilinen tek şey, Kıraathoğlu'nun yurda «Dr. Jeolog» olarak dönmüşüdür. Bu sıfatla, 1960 yılında TPAO'ya giren ve Batman'da bir müddet çalışan Kıraathoğlu, çok geçmeden bu işten sıkılmış ve kendisini Nevşehir Belediye Başkanlığına seçirmiştir. Onümüzdeki seçimlerde de Adalet Partisi'nin Nevşehir adaydır. Şimdi bu müthiş uzman, «Dr. Jeolog» ünvanını dalgalandıra dalgalandıra, Türk petrolünü savunuların karşısına çıkıp pek «bilimsel» lâflar etmek cesaretini kendisinde bulabilmektedir. Kökü dışarda dâvaları kimlerin savunabileceğini gösterir ilginç bir örnek daha..

Başka bir örnek, Petrol Kanunumuzun müellifi Max Ball'u göklere çıkarmakla birdenbire büyük ün kazanan Prof. Dr. Ekrem Göksu'dur. Prof. Göksu, Milliyet'e yazdığı makalede «toprağı bol olsun» dediği Max Ball'un hem hukukçu, hem de mühendis olduğu için Petrol Kanunu hazırlayacak yete-

demisinin bu konferans temel ilkelerinden habersiz bulunduğunu itirafıta sakınca görmediğini bu aczin ne derece derin ve mutlak olduğunu ortaya koymak bakımından kamu oyunun dikkatine sunar.

2 - Üç sene iktidarda kaldığı müddette Anayasamızın halkçı ilkelerinin uygulanması yolunda hiç bir ısratta bulunmayan C.H.P'nin şimdi halkımıza isteklerinin baskısıyla ve yaklaşan seçimlerde oy toplama kaygısıyla Toprak Reformu ve Petrol Davasına sahip çıkma durumunu bu partinin hep muhalefet sıralarında ilericî hüviyet takınması niteliğiyle açıklar.

3 - Hükümeti teşkil eden partilerin çıkmazdan kurtulma umuyla Anayasayı büsbütün çiğneme çabasını dikkatle izler şahlanan Kuvayı-Milliyeye ruhunun karşısında böyle bir teşebbüse girişmenin kimsenin haddi olmadığını hatırlatmakta fayda bulur.

4 - Türk halkının emeğini ve yurdumuzun servetlerini sömürtenlere karşı milletçe karşı durulmasını öngörür. Türk petrolünün Türk halkının yararına devlet eliyle işletilmesini zorunlu sayar. Bunun için Türk Petrolü kullanılması yolundaki halkımızın yürüttüğü kampanyanın geliş tirilmesini ister. Yurdumuzu sömürten yabancı sermaye ile kurulmuş fabrika ürünlerine boykot edilmesini ve yerine yerli bezzerlerinin kullanılmasını teşviki yurtseverliğin gereği sayar.

5 - Seçim katılan bütün partilere yarım milyondan 3,5 milyona kadar ödenek verilmesini ve sadece İşçi Partisinin böyle bir yardımdan yoksun bırakılması sonucunu doğuracak tasarımların senatodan geçerek kanunlaşması halinde, Anayasamızın eşitlik ilkesinin çiğnenmesi olacağını ilân eder. Fakat buna ve çıkarılacak türlü engellere rağmen Türkiye İşçi Partisinin emekçi halkımızın yeterli sayıda temsilcilerini meclise sokacağına kesin inancını beyan eder.

Koç'un Şirketinin cevabı

Vehbi Koç'un «Demir Export Ltd. Şirketi» nden bir açıklama mektubu aldık. Yayınlıyoruz:

4.6.1964 gün, 144 No.lu sayınızda yayınlanan «Türkiye'de Nasıl Para Kazanılır» başlıklı yazınızı okuduk. Sayın okurlarımızı aydınlatmak bakımından şu bilgileri vermekte fayda görüyoruz:

1. Ereğli Demir - Çelik Şirketine cevher tahhüt eden Bay Vehbi Koç değil, kendisinin de ortak bulunduğu Demir Export Şirkettir.
2. Şirketimiz, Ereğli Şirketinin kurulmasından 3,4 sene evvel tesis edilmiş ve demir cevheri işi ile meşgul olmakta bulunmaktadır.
3. Şirketimiz, Ereğli Demir ve Çelik İşletmelerinin tek demir cevheri furnisörleri olmadığı gibi; başka satıcılardan ayrı hiç bir hususî muameleye tâbi tutulmamıştır. Cevher furnisörlerine tevzi edilen ekipman kredisi için de durum aynıdır.
4. Demir cevherinin satış fiyatının tonu 100 lira almayıp, mukavele mucibince Çetinkaya cevheri vagonunda teslim 50 lira, Otlu Kilise cevheri vagonunda teslim 59 liradır.
5. Şirketimiz 1964 senesi teslimatından bilançosunu zararla kapatmıştır.
6. Şu işten senede 7 milyon lira kâr sağlandığını ileri sürmekteyiz. Bu kadar kesin rakamlarla ifade ettiğimiz bu işi, Ereğli Şirketine, hak sahiplerine ve bankalara olan tahhüt ve vebcibelerimizi deruhte edebilecek bir alıcıya, tamamlı kârı ve sermayemizi alıp çıkmak şartıyla devretmeğe amade olduğumuzu ve bu iş için de talip olacılara delâletinizle 3 aylık bir opsiyon verdiğimiz ilân ederiz.

Demir Export Ltd. Şirketi YON'un notu:
Ne zaman ki özel şartların yarattığı tatlı işlerin hikâyesini yazarsanız, aldığımız cevap «Biz o işten zarar ettik» olur. Nüfuz sahipleri, bizde nedense nüfuzlarını hep zarar etmek için kullanırlar. Vehbi Koç'un tam kontrolü altında

olan Demir Export Ltd. Şirketinin de cevabı aynı niteliktedir. Aslında yazı, iddialarımıza teyid etmektedir. Bizim yazdığımız şudur: Vehbi Koç, Ereğli - Çelik Yönetim Kurulu üyesidir. Bu sıfatıyla, demir cevheri ihalesi konusunda, en ayrıntılı bilgileri elde edebilecek ve ihale şartlarını «kendi çıkarlarını, memleketin çıkarlarıyla bağdaştıracak şekilde» düzenleyebilecek durumdadır. Vehbi Koç, aynı zamanda Ereğli Demir Çelik A.O.'na demir cevheri tahhütünde bulunan Demir Export Ltd. Şirketini elinde tutmaktadır. Demek ki Koç, hem alıcı, hem satıcı, yani hem davacı, hem kadı durumundadır. Hem alıcı, hem satıcı durumunda gerçekleşen bir ihalede Vehbi Koç gibi zeki ve uzak görüşlü bir iş adamının zarar edeceğine, 1964 kayıtlarına rağmen, biz asla inanmıyoruz. Yedi yıllık tahhüt her halde büyük kârlarla sonuçlanacaktır.

Demir Export Ltd., bizim ısrarla üzerinde durduğumuz kredi meselesini, «cevher furnisörlerine tevzi edilen ekipman kredisinde hususî muamele yoktur» cümlesiyile geçiştirilmiş ve yazdıklarımızı cevaplandırmaktan kaçınmıştır. YON, kredi konusunda sunlar yazmaktaydı: Vehbi Koç, demir cevheri ihalesini aldıktan sonra, «Ereğli Demir Çelik'e başvurup, madenlerin teslimi için gerekli yatırımları yapacak parası bulunmadığını büyük bir açık kalplilikle anlatmış. Şirketin Hükümet'e başvurup kredi sağlanmasını üzülerek istemiştir. Aksi halde tahhütünü yerine getiremeyecektir.

Ereğli - Çelik yetkilileri, Hükümet'e başvurup, Vehbi Koç'un dediklerini nakletmişler ve kredi bulunmadığı takdirde doğacak büyük zararların acıklı bir tablosunu çizmişlerdir.

Ota yandan Vehbi Koç'un yurda yaptığı gayri resmi hizmetleri takdir eden gayri resmi müsavirleriyle Gnl Müdürlü Hüsk Allahbâk, Amerikan Karşılık Paralarından 40 milyon lirayla Etibank emrinde bir maden kredisi fonu kurulmasını teklif etmişlerdir.

Çeşitli kanallardan yürütülen koordine bir çalışma sonunda, Amerika Etibank emrine 40 milyon lira madencilik kredisi vermiş ve kredinin öncelikle Ereğli Demir Çelik'le ilgili firmalara tahsisini şart koşmuştur. Parasını hemen tamamı Ereğli Demir Çelik'e ayrılmıştır. Şirket de bunun yeterli kadarını Vehbi Koç'a aktarmıştır. Böylece Vehbi Koç, yöneticisi bu bulunduğu şirkete, demir cevheri sağlayabilmiştir...

Bir ihale, bütün şartları belli olarak yapılır. Tahhütte bulunan normal vatandaşın sonradan «param yok, mal veremem» diyemez. Dedikleri zaman yakasına yapışır... Ama Vehbi Koç, normal vatandaş değildir. Türkiye'nin 1 numaralı iş adamıdır. Büyük iş adamı olduğunu Ereğli Demir Çelik işinde de ispatlamıştır. Yöneticisi bulunduğu Ereğli Demir Çelik'in cevher ihtiyacını keşfederek, maden yatakları kapatmıştır. Cevher satış ihalesini tatlı bir fiyatla kazanmıştır. İş yürütmek için gerekli parayı, devleti ve Ereğli Çelik'i araya sokarak sağlamıştır. Akli başında bir şahıs da kâra ortak olarak demir cevheri sağlayan şirketin başına getirilmiş tir...

Şimdi yatırım giderlerinin önemli kısmını devletin çok düşük faizli kredilerle sağladığı böyle tatlı bir işin yedi yıllık bir devrede zarar etmesine imkân var mı? Ama Demir Export Ltd., herhalde Türkiye'nin 1 numaralı iş adamına karşı çıkmak nezaketsizliğini hiç bir müteahhüdün gösteremeyeceğinden emin olduğu için, işi devre hazır olduğunu Yön aracılığı ile ilân etmektedir. Tâliplere duyururuz.

Esasen bu konuda bizim fazla bir şey söylememize lüzum yok. Vehbi Koç'un Demir Export Ltd. Şirketi hakkında Meclis Araştırma Komisyonunun vardığı sonuç, bizim yazdıklarımızdan çok ağırdır. Meclis Araştırma Komisyonunun Vehbi Koç'un şirketi hakkında vardığı sonuç şudur: «Demir cevheri ve maden sahaları alımı konusunda da yolsuzluk vardır. Ekonomik prensiplere uyulmamış, fazla fiyat ödenmiştir. Müteahhütlere falsız kredi verilmiş, Demir Export Şirketi hımaye edilmiştir.

PORTRE SÜLEYMAN DEMİREL

2

Nimet Arzık

BİR TIP
Önce suya ahılmış ve fazla büyümüş, sonram kıyıya çekilmiş ve kavrukluğa bırakılmış bitkiler örneği, fazla uzun, fazla kurur, dövmüş biftek teninde adamın bakışından mavi zehir damlıyordu.

Kafası berrakken, «memleket menfaati, memleket meselesi, memleket hayrı» ndan geçilmezdi dudaklarından...

Kafası berrak değilken gülerdi yıldırımlayıcı Jupiter örneği:

— «Ben kanun manun bilmem... (Öğrensen fena olmas ahbab, belki bir gün lâzım olur!... Ben hükümete istediğim kararı aldırırım... Ben hâkimle görüşürüm... Devir bizim... İstedikimizi yapabiliriz.»

Yani hukuk mukuk, adliye mekanizması, hükümet, sanki dövmüş biftek tenli adamın, iplerinden çekip zıp zıp oynattığı birer hacıvattı.

Bilfünün derecesini kestiremem. Bunca bilfünlenmek için, ehlinde as değilse bile, rva değilse bile, bir iki cılız valecağız olması gerekiyordu.

Ve bilfününü şöyle sonuçlandırıyor (kusura kalma Demirel, tabii ki haberin yok!...):

— «Süleyman Demirele telefon ederim haaaa... (E! be... Zannetmem ki, şu bunca şerefli geçmişli koca bir memleketin, bunca tutunan bir partinin ileri, üstüne üstük benim başbakan yarıyardımının, benim gibi ip-sizleri tuta... Gerçi benim gibilerine esaslı bir «hoş» çekmeğe nezaketi müsalet değilse de...). Koalisyonun öncüsü benim... Emniyette falan «dehlemeyi» sürdürdüm benim... (Bilesin Demirel, bilesin, ismini böyle istismar eden nicele var: Maalesef büyük iş çevresine mensup... Bunlara ken dine «abi» dedirtme... Patron dedirtme... Boss dedirtme, sana yaklaşmamaları lâzım, değil bu cesareti bulmaları. Neden yaklaşıyorlar, neden bu cesareti buluyorlar tamtamına değilse bile, azbuçuk tahliğini yapacağız!...)

Memleket muazzam bir kazan. Altında ateş yakılır. İçinde garip bir sût kaynıyor fokur fokur. Sütün içinde, insanlığın bütün meziyetleri var, bütün de kötülükleri, yaygın halde.

Kaymak toplanmağa başlanınca, kıfıklaşınca, sadece kötülüklerin birleşimi olduğu görüldü. Hem de ne kalın, ne iri, ne sağlam, temiz hava geçirmiyen bir doku âdeta... Neden?

Kötülüklerden birleşik bu kalın tabaka, kendisine yabancı herşeyi yiyor yamyam yanyam... Bir parmak daha kalınlaşıyor yedikten sonra. Kendinden olmayan herşey, kaçamazsa boğuluyor; Yaşama hakkını ona o kaymak vermiyordu!

Kaymak teşekkül edince:

1) Teşkil eden unsurlar arasında mekanik bir dayanışma başlıyor.

2) Şuurlu bir dayanışma da başlıyor, kaymak yaşamağa devam etsin diye. Yoksam kaymak seviyesinde de ne tepismeler var. Tırtıllar gibi acı duymadan kendi kendini de yiyor yarı bele kadar.

Senin kardeşin, benim akrabam, hizmetçimin kıızı, dayanışma oraya kadar geliyor. Dışında kâlanlar ya köpeklaştırılıyor, ya da ifna ediliyor... Ne hazin hikâye, ve nice senelerin hikâyesini! Bu iş kolay oluyor çünkü:

1) Ortamda sevgi yok, insan sevgisiz yok, insan güdücülerinin yüzlerine bakın olmadığını görürsünüz.

2) Ortamda fikir yok, insan güdücülerinin alınlarına bakın.

3) Ortamda, insanın kurtulmasına inanış yok.

İsmet Paşa, bir zamanlar bu meşhur kaymağı ikiye böldü. 1960'ta bir parçası öbür parçasını yedi âfiyetle.

Şimdiki gene kaymak ikiye bölündü.

Barajlar kıralı Demirel, elektrik santralleri kıralı İzzettin Turanlı ile alın alın... İş adamlarımızın yüksek politikacılara ve politikacılara bunca sokulu olmasını görmek bize memnuniyetten başka ne doğurur ki Süleyman abi?... İzzettin Turanlı, Demirel'le Bölükbaşı arasında arabuluculuk yapmıştır. Geleceğin Enerji Bakanı mı?... İzzettin Turanlı «Son Baskı» gazetesinin sahibidir ayrıca. En büyük hisse Şellefyan adı bir Ermeni vatandaşta olan Haber gazetesinde hissesi vardır. Tercümanı satın almayı düşünmektedir.

Daha da bölünecek, büyük parçalar küçük parçaları daha kolay yutabilsin diyelim... Ve dirjanlarda bir sabit fikir varmış gibi:

«Aman ortam bozuk olsun...»

SUTUN DIŞI

Sütün dışında da bazı şeyler var. Başka sistemler. Kaymağa dışardan fırnak stanlar var. Kendilerine her fırnaklamada arslan payını çekenler. Onlar süte de yabancı. Kaymağa da. Onlar katalizör. Onlar zerreciklerin arasında, çıkar müşterekliklerini keşfedeni... Yani büyük iş çevresinin yarısından fazlası.

İnsanoğlu başka plânetlerde bile şuur ararken, biz hâlâ biolojik tepişme devresinden çıkmadık. Çıktık mı?

Bu ortamda, yükselmek isteyen, gayretli bir köylü çocuğu, nü düşünün. Onun tutumunu tüm hoş görün demiyorum, anlayın ve başı boş bırakmayın. Fazla bir költür olamaz. Fazla bir tecrübesi olmaz. Kendi hakında fazla berrak bir tabii olamaz. Kendine karşı fazla inafsız bir vicdan muhasebesi olamaz tehada... Şans gülmüş kendisine.

Karşısına dev problemler dikiliyor. İşçi, işveren, ekonomi, eğitim. Bunların hangilerinin içine daisin?... Bunların hangilerinin kus bakışıyla bakın. Sonra... İlk plânda politika var maalesef, ay var, seçim var. Ve her an tekrar «İsimsizliğe» dalma korkusu var.

İşçiye «karşıdayım» demiyor. Ama gayrimişru kazancın da karşısına dikiliyor. Hikâye daha yukardan başlıyor.

«Bu memleketin hürriyet rejimini yaşayabileceğine inaniyorum» diyor. «Bu hürriyet rejimi tabii, iş adamının hiçbir şekilde karşı olduğu rejim değildir.» diye düşünüyor!

İş adamı ortamı da son derece ahlâklı bir ortam değil. Temel olan bir ortam da değil bizde ve her geri memleketin. Ortada bir-buhran var. Demirelin de farkında olduğu. Bu buhranın bir moral kısmı var, bir de ekonomik...

Moralî, bizim politikacıların hiçbirinin aklı almıyor. Zaten ki Demirelin esinli...

Moral ortam nasıl düzeltilir, neye dayanılarak, ne değiştirilerek diye tasalanıyor. Bu yönde bir metoda bir sisteme başvurmak istiyen yok! İnsan unsuru nedir?

Fikir unsuru nedir? Etkeli vasıta nedir? diyen yok!

Şükür böyle kuşuklar, hiçbir «büyük» başta yok... Ofsa... da-

min ucunda gezen uyurgezerlik ten sıyrılır herkes ve düşer pat diye o yüksek bulutları delen damlardan!

Ekonomiyi düzenleme için özel teşebbüse inaniyor. Ekonomi düzenlenmede basit onun için. Meselâ Millî Birliğin dondurduğu kredi avansını % 5'ten % 25'e çıkarmak. Metot nedir? Vasıta nedir? İnsan unsuru nedir? Diğer unsurlar nelerdir? Tabii gene tetkik etmeden özel teşebbüse dayanıyor! Ezberden!

Ortada moral, hikâye yok. Ortada olmayan birşey daha var: Özel teşebbüsün devleti selâmete götürdüğüne dair emare!.. Döviz rantresine döviz çıkışına bir gözcüğü aht en basitinden. Eğitim tesislerine bakın!

«İngiltere'de, İngiltere'de de, ve kimse baş şışirmesin. İngiltere zenginliğini iş adamına borçludur evet, Türkiye neyni iş adamına borçludur ki?.. Neyini?

— Cevap verin sayın Demirel» desek. Muhakkak yüzünden o görünür görünmez pembe belik dalgası geçer. (Çok çemeğe başladı bu tutuklanmış öfke dalgası son zamanlarda...)

Metodunuz ne?... desek, gene bir ikinci görünür görünmez pembe belik dalgası geçer. (Çok çemeğe başladı bu tutuklanmış öfke dalgası son zamanlarda...)

Düşündüğünüz ne? desek, samimi cevabı şu olmalı: Seçim!.. E seçim ya, ağalara dayanır, ya iş adamlarına hem masraf hem nüfuz bakımından. CHP, kendininkini ağalara dayandırmış, Demirel de iş adamlarına. Tabii ki o ortamın adamları ona «boss» diyecek, «patron» diyecek, «kapitan» diyecek, olmazsa «abi» diyecek... Tabii ki bazı lâubaliliklerde bulunacak önünde. Bazı istismarlarda bulunacak arkasında. «Devir bizimdi» diye haykırarak arsız. «Kanun manun bilmem» diyecek, küstah. «Hâkimi kandırırım» diyecek, mukaddesatlız. Ve kaptığı gibi telefonu bilfünlenecak, direnen genel müdüre, ayartmadığı memura, korkutmadığı âmirine... «Ben size gösteririm, hele bir Sülemana söyleyem» diye örkütmek isteyecek etraftı...

Etraf ürkmüyor. Etraf, görmüğü geçirmiş. Demirel istisna ediyor bu çevre tarafından. Demirele yazık oluyor yoksam...

Gelecek sefere:

DEMİREL EVİNDE... DEMİREL VE BASIN.

MODERN DÜYUNU UMUMİYE'NİN HİKAYESİ

Dış yardımların, alanlara mı, yoksa verenlere mi yardım teşkil ettiği meselesi artık tartışılmaktadır. Muhakkak olan nokta, yardım diye verilen birkaç doların bedelini çok pahalı ödediğimizdir. Yardım karşılığı olarak askerî ve siyasî alanlarda verdiğimiz büyük tavizlerin yanı sıra, ekonomi politikamızın tesbitini de geniş ölçüde yabancılara bırakmış bulunuyoruz. Zira yardım veren ülkeler, herşeyden önce kendi müteahhit firmalarına ve ihracatçılarına pazar bulma amaçladılar. Bu sebeple, Türkiye'nin kısa zamanda kalkınmasını sağlayacak sanayi alanlarına para vermektan kaçınırlar ve binbir şartlı yardımlarla ekonomimizi tam kontrol altına alırlar. Bugün Düyunu Umumiye, nisbeten kapalı, fakat çok daha etkili şekilde hortlatılmıştır. Aşağıdaki yazı bir teknisyen gözüyle, modern Düyunu Umumiyenin nasıl işlediğini ortaya koymaktadır.

YÖN

Dış yardımlar ve Türkiye'nin özgürlüğü

A. Necati Ganioglu

YABANCI MÜTEAHHİTLERE İŞ ALANI AÇMAK

Kalkınma plânının dış finansman ihtiyacının Belçika, Lüksemburg, Hollanda, Almanya, Fransa, USA, ve Kanada devletlerinin katıldığı bir konsorsiyuma verilmesi 31 Mart 1962 yılına rastlar. Aradan geçen üç yıl içinde Konsorsiyum, Türkiye'ye ne kadar yardım yapmış, bu yardımın maliyeti acaba ne olmuştur? Konu gerçekten üzerinde düşünmeye değer. Konsorsiyuma dahil devletlerden Belçika'nın 1963 de 1,6 milyon, 1964 de 2,4 milyon dolar, Lüksemburgun aynı yıllarda 0,1 milyon, Hollandanın 1,7 ve 2,5 milyon dolar kredi açtıkları düşünülünce, bunların Konsorsiyumdan ne aradıklarını sormakta bir anlam belirlir. Ashnda pek sembolik yardımlarla Konsorsiyuma dahil olmanın anlamı çok başkadır. Türkiye'de kendi müteahhit firmalarının iş sahaları açmaktır bunu anlamı. Zaten ne vakit Türkiye'ye Konsorsiyumdan bevet gelirse, arkasından bunların iş adamları sökün eder. Bunlar Türkiye'nin neresinde hangi ihalelerin yapılabacağını, o ihaleyi yapacak bakanlık ya da Genel Müdürlüklerden önce öğrenmiş olurlar. Çünkü Konsorsiyumun aşık şartları üyeleri plân ve programlara bağlı en gizli belgeler üzerinde soru sormak ve incelemelerde bulunmak hakkına sahiptir.

YABANCILARA SIRRİMİZ YOKTUR

Konsorsiyum üyeleri hangi yatırımların hangi amaçlarla ele alınacağını bilirken, diğer yandan da Türkiye'nin kısa zamanda kalkınmasını sağlayacak endüstri sahalarına kredi açmaktan sakınca duyarlar. Türk resmi makamlarına profelerin verimliliği hakkında soru sormak, bunun tek zahmet-siz, hem de en etkili yoludur. Bu sorular bir inceleme anlamına geldiğinden, cevaplar samimi ve teknik seviyede olur. Talep miktarlarına ait hesaplardan tutunuz da, ham madde kaynakların rezervler, maliyetler, satış fiyatları, her şey soruların

cevabı olarak konsorsiyum üyelerine tevdi olunur. Bunları incelemek üzere alıp giderler. Yabancı ajanların milyonlarca lira ödiyerek temin edemeyecekleri bilgiler, on yıl vadeli, % 3 faizli borç karşılığı yabancı devletlere teslim olunur.

Bu faciaya bir son vermek kimsenin, hiç bir mesul makamın aklından geçmez. Türkiye'nin alçak gönüllü ve utangaç uzmanları, telaş içinde konsorsiyuma bilgi veriyormekle meşguldür. Hem de nasıl bilgiler. Bir bakanlıktan diğerine yıllar yılı gönderilmeyen bütün istatistikler, bütün üretim-tüketim ve vergi rakamları ve bunlara ait gelecek yılların tahminleri. Burada konunun bir tek tanımlanması vardır: Türkiye'deki toplum yapısı ile ilgili strüktürel meseleleri ve iktisadi kalkınma çabalarını incelemek. Türkiye'nin ilerde alacağı kararları vukuundan önce tahmin etmek. Yakın bir gelecekte bağımsız bir Türkiye'nin doğuruna engel olmak. Bütün bunları yapmaya hak kazanırken tek dayanak: Türkiye'nin ödeme dengesinin açık olması.

Acaba, burada bir farka parmak basmak gerekmez mi? Ödeme dengesi açık veren memleket sadece Türkiye değil ki. Fakat hiç biri borç karşılığında bu kadar tavizli bir dış ticaret politikası gütmeyen, uzun vadede kendilerini iktisaden özgürlükten ayıracak kararlara imza atmazlar.

GARIP BİR KÖY ANKETİ

Şimdi sırası ile özgürlüğümüzle bağdaşmayan yabancı kredi kaynaklarının yurdumuzdaki elle tutulur çabalarına bir göz atalım. Bunların hemen başında memleketimizde yapılan köy anketi gelir. Dış görünlüsü ile bir sosyal araştırma mahiyetine bürünen, fakat ashnda köydeki toplum yapısının gelecekte Türkiye'ye ne getireceğini öğrenmeye bağlı bir siyasî incelemedir bu. Türk makamlarına böyle ilımlı, geniş, bilimsel bir araştırmanın dünyanın hiç bir yerinde şimdiyecek yapılmamış olduğunu söyleyince yabancı kaynaklar haklı idiler. Çünkü özgürlüğünü bilinçli bir şekilde ko-

KARMA KOMİSYONDA PETROL TARTIŞMALAR

Petrol kanununda değişik yabancı şirketlerin aşırı ta

MuammerAksoy

1 Petrol Kanununda yapılmak istenilen değişikliklerin ana hatları.

11 yıldır süren yanlış ve memleket için pek zararlı petrol politikasının temeli, ni Petrol Kanununun teşkil ettiği artık herkesin bildiği bir gerçektir. Bu kanunun içindeki en göze çarpan aksaklıkların düzeltilmesi amacıyla Millet Meclisine getirilmiş olan değişiklik teklifinin hükümlerini 3 gruba ayırmak mümkündür:

a) Birinci grup, «bağımsız bir Devletin egemenlik hakkı ile bağdaşmayan, hatta Anayasaya aykırı düşen hükümler» dir. Burada örneğin «Devletin doğrudan doğruya petrolcülük yapamayacağı» nı gösteren (petrol arama ve işletme hakkını yalnız özel teşebbüs ve şirketlere tanıyan) hükümleri kaydetmek gerekir. Bir kamu iktisadi teşebbüsü olan TP nin petrol arayıp bulma alanındaki yetkilerini, bu milli teşekkül sanki bir yabancı şirket imiş gibi sınırlandıran ve bu yüzden onun üretimimin artmasını önleyen hükümlere de burada özellikle işaret etmek isteriz.

Unutmayalım ki, TP nin yaptığı üretimin tamamını, —daha doğrusu araç ve gereçler için ödenen dövizin indirilmesinden sonra kalan bütün değer— Türk iktisadi hayatına (gayrisafi milli hasılaya) eklenecektir. Yabancı şirketler ise, ürettikleri petrol ile elde edilen değerin bir kısmını kâr olarak alıp götürceklerdir. Türkiye'ye «eşit yarar sağlanıyorsa» iki gruba «eşit haklar» tanımak, yalnız akla değil hukuk prensiplerine de aykırı düşer.

Bu yoldaki hükümlerin en önemlisi, «Sırt bölgesinde ve —büyük bir kısmı askerî yasak bölgeye giren— Sivas ve Erzurum bölgelerinde, yalnız milli müesseseye arama ve işletme ruhsatnamesi verilmesini sağlayan hükümler» dir. Keza milli müessesenin gerek ruhsatname sayısı, gerek işletme sahası bakımından yabancı şirketler gibi surlanmasını gödercek hükümler de çok önemlidir. Bu değişiklikler Meclisten geçmezse, şüphesiz ki, memleketin hem manevi ve hem de maddî yönden zararına olan durum, devam edip gidecektir. Hele «milli müesseseye için 8 den fazla ruhsatname ve 150 bin hektardan fazla işletme alanı verme konusundaki yasak kaldırılmaksızın» ve «Sırt, Sivas ve Erzurum bölgelerinde milli müesseseye hasredilmeksizin» sözde bir kanun değişikliği Meclisten çıkarılacak olursa, böyle bir «Petrol Kanunu değişikliği», milleti aldatmaktan başka bir anlama getemeyecektir.

Bu münasebetle kaydetmek isteriz ki, Petrol Kanunu Geçici Komisyonunda «Parlamento hayatımızda şimdiye kadar görülmemiş garip bir taktik» i izlemekteyiz: Değişiklik teklifine karşı koyan Milletvekilleri ve Enerji Bakanı, teklifi yapanlardan bile ileri giden bir hararetle «milli müesseseden yana olduklarını başka türlü düşünmenin bahis konusu bile olmayacağını, (!) milli menfaat mülahazasının TP nin diğer şirketlere tercih edilmesini ve ona öncelik hakkı tanımamamı gerektirdiğini» bildirmektedirler. Bunlar zabta geçmektedir. Anıma Petrol Kanununun metninin de bu yolda değiştirilmesi, yani «TP ye öncelik hakkı tanındığı» nın veya «TP ni tercih edeceği» nin maddeye bir fıkra halinde yerleştirilmesi istenince, buna şiddetle karşı koymakta ve «lüzum yoktur; biz zaten maddeyi böyle anlıyoruz» demektedirler. Oysa ik, Anayasamızın 6 nci maddesine göre, idare, sadece kanunları uygular ve kanunlar dışına çıkamaz. 114 üncü madde de, idarenin bütün tasarruflarını yargı denetimine tâbi tutmuştur.

Zamanımızda «Devlet benimsi» vecizesi nasıl güllünc hale gelmişse, Hukuk Devletinde de, «kanun bizim düşünümüz ve niyetimizdir» zihniyeti de aynı derecede güllünc bir ihda olur. Samimi olan insanlar (yani yabancı sermayeye veya büyük sermayeye yönelerek «Petrol Kanununda yapılmak istenilen değişiklikleri reddettirdik, herşey eskisi gibi gidecek, inanzsanzan kanunun metnine bakınız; Millete karşı da «biz milli müesseseyi ve Türkiye'yi en aşağı onlar kadar koruma taraftarıyız, inanzsanzan zabıtlardaki şu sözlerimizde bakınız» diyerek iki tarafı oyun oynamak istemiyenler) düşündüklerini aksettiren kelimeleri kanuna yerleştirmekten çekinmezler. Demek-rasilerin yasama teklifinde, «kanun koyucunun iradesi, kanunun metninde yer alır, yoksa komisyon müzakerelerinde ve Bakanlık sandalyesini (tapulu yer gibi ebediyen işgal edeceğini sanan Bakanın kafasında) değil!

b) Değişiklikte yer alan ikinci kategori hükümlerin amacı «şirketlerin iyi niyetle çalışmalarını sağlamak, onların «petrolcülük oyunu» oynayarak olulama taktiği gütmelerini önlemektir. Bu hükümlerin, özellikle Türkiye'ye yabancı hampetrol satan şirketler bakımından büyük önemi ortadadır. Zira bu şirketlerin, bir çok sahayı kapatarak Türkiye'de petrol bulunmasını önlemekte ve böylece Türkiye'ye petrol satmağa devam etme imkânlarını hazırlamakta çıkarları vardır. İşte kendisinde değişiklik yapılan hükümlerin bir çoğu, gerek müsaade ve ruhsatnamelerin sürelerini kısaltarak, gerek petrol arama ve işletmede gereği gibi çalışmayan şirketlerin ruhsatnamelerini iptal ederek, hatta belli hallerde tazminat bile öngörerek, bu kötüye kullanmaları önlemek yolunu tutmuştur.

c) Teklifinde yer alan üçüncü grup değişikliği mali çözümleri Türk Devleti lehine düzenlen hükümlere ilişkindir. Burada bahis konusu olan, yabancı şirketlerin Devlete ne pay verecekleri ve dışarıya ne miktar döviz transfer edebilecekleri meselesidir.

Petrol Kanununun yabancı şirketleri kayırmaması akıl almıyacak ölçüde ulaşması, özellikle bu mali hükümlerin eserdir. «Bu hükümleri kavrayabilmek ve kesin bir sonuca ulaşabilmek için, mali deha olmanın bile kâfi gelmeyeceği ni Millet Meclisi Petrol Kanunu Geçici Komisyonunda yaptığımız ilk günkü konuşmamızda açıkça belirtmiştik. Ertesi gün konuşan Maliye Bakanlığı uzmanları da, aynı görüşü dile getirdiler: «Bu hükümlerin kesinlikten uzak olduğunu», «vergi nisbetinin çeşitli hallerde göre değil seçeceği», munzam verginin kâğıt üstünde kalan ve gerçekleşmesi hemen hemen imkânsız bir vergi olduğunu ve ne zaman işleme başlayacağını belli olmadığını», bu uzmanlar tam bir açıklıkla ortaya koydular. Hele «tükenme payı» gibi «yabancı şirketlerin kârını ve transfer imkânlarını aşırı surette çoğaltan ve hiçbir hukuki temele dayanmayan çözümler» in, ne derece haksız ve mali sistemlerimize ne derece aykırı olduğu, Maliye Bakanlığının pek değerli ve medeni cesarete sahip uzmanları tarafından özellikle belirtmiştir. Petrol Kanununun mali hükümlerini memleketinde belki en iyi bilen Sabahattin Özsaraç'ın sonra sayın Ali Gürtunca da, tükenme payını «hukukî bir cam-bazlık» olarak vasıflandırdı. Bu samimi kanaatinin 1954 Petrol Kanununun savunucusu

ruyan hiç bir devlet, kendi egemenlik sınırları içinde yabancı devletlere böyle bir araştırma yetkisi tanımaz. Tanısa da soruları kendi düzenler. Soruları düzenlemeye de hiç olmazsa denetler, gözden geçirir. Ankette 500'e yakın köy ele alınmış ve 7000 köylü ile temas olunmuştur. Yöneltilen sorular da örneğin aşağıdaki gibi sosyalizasyon vetiresinin nasıl çalışacağını ortaya çıkaran, köylülerin dinsel inanclarını belirten ve siyasî reaksiyonlarını ölçen sorulardır.

—Millî çapta işler için sizinle görüşüyor mu?

—Sizinle istişarede bulunan bir devlet mi tercih edersiniz?

—Köyü kim idare etmelidir?

—Köy işlerinde en çok kim hizmet eder?

vs..

Bu ve buna benzer sorularla, Türkiye'de köylü yapısının o tarihte bir lider aldığı sonucuna varılmış ve bildiriniz gibi yapılan bu köy anketinin gösterdiği eğilimleri ele alan Washington resmi makamları, Ankara'ya Türk Askerî Otoriteleri ile temas etmek üzere General Porter'ı göndermiş idi. O tarihte Ankara'dan ters yüz

SANATI USLU KİŞİLER YAPABİLİR

Samim Kocagöz

Gerçekten sanat, akıllı uslu kişilerin işidir. Kuşkusuz, yalnız us, sanat yeteneği değildir. Ama sanat yeteneği olan kişiler, yeteneklerinin kendilerine verdiği olanakları, usları ile yönetmek zorundadır. Yeteneği gelişmiş güzel kullanmak, yapılan sanatı, yatağında akan bir suyu taşımak, yönünü değiştirmek olur.

Ressam Balaban, bu konuda ilginç sözler, düşünceler ortaya koydu İzmirdeki son resim sergisi sırasında. Kendisine sorulan bir soruya karşı, «Çocuktan, deliden ressam olmaz!» dedi. Ustelerimiz: «Bu iş at izi ile it izini karıştırmak için ortaya atılıyor» diye kestirdi attı. Sonra düşüncesini şöyle açıkladı: Resme —İsterseniz sanata— yeteneği olan çocuklar çoktur. Ama resim, önce yetenek olduğu değil, uzam süreli bir uğraş biçimlenmiş öz, bir denesidir. Resme yeteneği olan çoc-

uk, ressam değildir. Yeteneği olan çocukları yüreklendirmek, onlara yardım etmek, boyaları, fırçaları öğretmek, bizim ödevimizdir. Ama çocuklardan —memleketimizde şu sıra olduğu gibi— ressam diye söz etmek yersizdir. Çocuklar en az on sekiz yaşında uslanır. Bu da yetmez, deneyler gerek, bir yol bulmak gerek. Şizim getirdiği kendine özgü her sanatının bir deyiş bulması gerek. Hasan Kaptan, yeteneği olan bir çocuğu; olduysa şimdi ressam olmuştur. İdil Biret, beş yaşından beri piyano çalar; ama birkaç yıldır adı güçlü sanatçıya çıktı.

Delilerin yaptığı resimleri, uslu ların resmidir diye ortaya sürmele toptan ayıp, rezale' ve de göz boyacıdır. Benim sergimin yanında, Antalya'da, delilerin de sergisi vardı. Sordum, bir delinin önüne, eline usturayı verip olmak

Balaban'ın bir tablosundan
«Sanat akıllı işidir»

için oturur musunuz? Aman! Dileye kaçtılar. Ya otomobilin direksiyonunu verir misiniz siz kestirmeden götürsün? Olur mu yahu... Dediler. Peki deliler resim yapar diye niçin kıyamet koparılır? İstanbul şehrinde çocuklara, delilere sergi açmak için salonlar ayrılır da Balaban'a sergi açacak bir yer gösterilemez! Delilere iyileştirmek için, oyalamak için resim yaptırılabilir. Onlara canla başla yardım edelim. İnsanlığı bu bahtsız kişilere elimizden geleni yapalım. Ama usluym diyen kişiler, delileri ressamların karşısına ressamdır diye çıkardı mı, bu iste bir bi yenliği vardır.

Ressam İbrahim Balaban, söylediklerinde yerden göklere dek haklı. Öyle bir düzen, düşmüştür ki şu sıra memleketimiz, sanatçıların topuna birden kapılar kapanmak istenmektedir. Kapıları bütün sanatçıların yüzüne kapamak isteyen —sade sanatçıların mı? Gazetecilerin, ilericî aydınların— egemen çevreler de haklıdır. Çünkü halkın gözünü açacak kişiler, yazarlardır, ressamlardır, şairlerdir. Sanatçı, her zaman, her yerde, egemen çevrelere, sınıflara karşıdır. İçinde yaşadığı toplumun sözcüsü olduğu için sanatçı, yöneticiler, egemen çevreler sevmeyiz. Her sanatçının düşünüşü gördüğü bir toplum düzeni vardır. Bunu gerçekleştirecek yakayı tutabilir. Bu yakayı yönetici duruma gelirse de sanatçı, (Gelin misal), hem ağlar hem de gider. Çoğu tuttuğu yakaya da karşıdır. At dersin atamaz, sat dersin satamaz. Tuttuğu yakayı da gerçekten ilericî, anlayışlı bir yöneticiler, ya da politikacılar topluluğuyorsa, onlar da sanatçıyı ne atabilir, ne de satabilir. Ama ne yazık ki bugün Türkiye'de böyle bir ortam, ilericî yönetici topluluğu sesini duyuramamaktadır. Bir başka deyişle yeni yeni duvar mayası çalışmaktadır. Böyle bir ortamda elbette ressam İbrahim Balaban'ın karşısına ya delileri, ya da çocukları çıkaracaklardır ki, at izi ile it izi karışsın, belli olmasın!.. Sonra bir söz çıkacaklardır; Efendim, bizler, daha uzun yıllar boyu, batı sanatını, edebiyatını, (taklit) etmiyiz. Ulusal bir edebiyatımız yoktur! Bu sözler de at izi ile it izini karıştırmak, belli etmemek içindir. Toplumcu geçinen çevreler bile bu sözü etmektedir. Utanmadan, sıkılmadan... Yurdumuz, ulusunu anlatan yazarlar, köylüdür. Yurdundan ulusundan ses getiren şairler, eskidir. Ressam İbrahim Balaban, köylü ressamdır. Peki kimlerdir bu memlekette sanatçı? Bütün yazarları caktırmadan aktarılar. Bir bakışta resimden anlaşılan görüncülerin (sergilerde resimlere görme gelenler. Balaban'ın deyiş ile) bile nereden, kimden aktardığını çıkarabilecek rekerin sahipleri.

Ressam has ressam İbrahim Balaban, benim deyişimle İBRAM, çok haklı: Şu sıra at izi ile it izi belli değil. Çok karıştırdılar.

BEN BENİ BİR DAHA ELE GEÇİRSEM

Ben beni bir daha ele geçirsem
— Abıhayat içersem demiyorum —
Kapılar açılma bir daha,
Ben bu haneye bir daha girsem
Yaşardım yine böyle kan revan içinde
Yine böyle aşk ile serserim
Ben beni bir daha ele geçirsem.

Nâzım Hikmet

Bertolt BRECHT'in savaş yıllarında Hitler için yazdıklarından:

Duvara çivi çakma,
Uniformanı sandalyeye at.
Dört gün dikkatli olmak niye?
Döneceksin yarın geriye.

Küçük ağacı susuz bırak,
Bir ağaç daha dikmek niye?
Bir boy yükselmeden o,
Buradan gidersen neş'yle.

Yanımdan geçerlerken, kasketi yüzüne indir!
Yabancı gramer karıştırmak niye?
Seni vatana çağırın haber,
Yazılmış bildiğin dilde.

Türkçesi: Ahmet E. IŞIK — Ahmet ARPAD

Tatil için gittiğiniz yerde

belki bulamayacaksınız

EN İYİSİ

Şimdiden ABONE olmaktır

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

**BASIN
İLAN KURUMU**

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telgraf adresi : BASINKURUMU

(Basın: 10778)

SUYU ARAYAN ADAM

Yazan:

Şevket Süreyya Aydemir

Edirne'de, Sellimiye caminin gölgesinde bir çocuk ruhunun ilk dokuları ile başlar. Bir imparatorluğun sonu. Turanda genç bir idealist. Çin ve Asya mesicileri. Bilinmeyen yönleri ile Moskova, Marks ve İhtilal. Yeni Türkiye'de çilekler ve gerçekler karşısında aydın bir düşünür.

Bu kitap toprağa döndü ve epiktetosun hikmetleri ile sona erer.

İKİNCİ BASKISI ÇIKTI

YON — 088

İHTİLALİ NASIL YAPTIK ?

Bu kitap, günümüz Türkiye'sinin sosyal topografyasını vermektedir.

İHTİLALİ NASIL YAPTIK ?

Yazan:

AZİZ NESİN

Son yılların mizah şaheseridir

DUŞUN YAYINEVİ — Cağaloğlu, Nuruosmaniye, Atasaray 206
— İSTANBUL

(YON — 075)

Petrol Kanunu değişikliği teklifinde mali konularla ilgili hükümler, esas itibarıyla, tükenme payı ile munzam vergiye ait indirim ve tahditlerin kaldırılması noktalarından ibaret kalmaktadır. Fakat kanunda milli menfaatleri mize aykırı başka mali hükümler de vardır. Bu hükümleri, tartışmalarda yararlı olacağı ümidiyle belirtmeyi görebilmekteyim.

1 İndirimler:

Petrol kanununun 100. maddesi petrol hakkı sahiplerinin gayri safi gelirlerinden indirecekleri masrafları gösteren önemli bir maddedir. Petrol kanununun 6. maddesine göre petrol hakkı sahibinin kurum olması gerekmektedir. Kurumlar ise, Kurumlar Vergisine tabidir. Kurum kazançları da, kurumlar vergisi kanununun 13, 14 ve 15. maddelerine göre tesbit olunur. Petrol kanununun 100. maddesi Kurumlar ve gelir vergisi kanunlarının bu mevzuadaki maddelerini değişik ifadelerle ve tekrar etmekte veya petrol hakkı sahipleri için daha avantajlı bir hale getirmektedir. Mesela maddenin 1. fıkrasına göre petrol hakkı sahibi «satin aldığı müstehlek maddeleri veya kendisine yapılan hizmetlerin maliyetini» masraf olarak gayri safi gelirinden indirebilir. Maddenin bu şekilde göre petrol hakkı sahipleri, satın aldıkları, ve fakat yıl içinde kullanmadıkları milyonlarca lira değerinde müstehlek maddeleri de nizamnamenin 174. maddesine rağmen masraf olarak indirebilirler. Ayrıca, kendisine yapılan hizmetlerin maliyetini de — hizmetin petrol ameliyatıyla ilgili olup olmadığına bakmaksızın— indirebilir. Kanunimize göre 100. maddede yalnız ilgili mali kanunlarda bulunmayan malul indirimleri zikretmek diğerlerini kaldırmak verinde olur. O takdirde, bu madde «Petrol hakkı sahibinin safi kazancı, Kurumlar Vergisi Kanununa göre tesbit edilir. Gayri safi gelirden Kurumlar Vergisi kanununda zikredilenlerden başka devlet hakları ve hisseleşme de ayrıca masraf olarak indirilebilir» şeklinde değiştirilebilir.

2 Amortisman:

Petrol kanununun 101. maddesiyle yapılacak indirimde muhasebe dilinde ve vergi kanunlarımızda amortisman denir. Aynı indirimden 100. maddenin 2. fıkrasında da ayrıca bahsedilmektedir. Amortisman, kurumlar ve gelir vergisi kanunlarına göre kabul edilmiş bir indirimdir.

(K.V.K 13, V.U.K. 313 ve G.V.K. nun 40-7. maddelerine bakınız.) Binânaaleyh petrol kanununda ayrıca zikredilmesine lüzum yoktur. Bu sebepten 101. maddenin kaldırılması verinde olur.

3 Tükenme payının maliyet esasından hesaplanması

Kanun teklifinde tükenme payı kaldırıldığına göre tükenme payı ile ilgili 103. maddenin de kaldırılması icap eder.

4 Aktifleştirilmesi ihtiyarı olan masraflar

Petrol kanununun 105. maddesi petrol hakkı sahibini, yaptığı arama masrafları, sondaj fer'i masrafları ve ticari miktarda petrol verimi olmayan kuyuların açılma maliyetini, yaptıkları veya ödendikleri vergilendirme dönemine ait gayri safi gelirlerinden indirmek veya sermaye hesabına alarak aktifleştirme hususunda muhtar bırakmıştır. Ecnabi petrol şirketlerinden hiç birinin bu çeşit masraflarını —bilâncoyu zararlar kapatıp vergi ödememeyi yolu varken— aktifleştirdiğini sanmıyoruz. Kuruma Komisyonunda yapılan açıklamalara göre bu şirketlerin pek ehemmiyetsiz miktarlarda vergi ödemelerinden de böyle yaptıkları anlaşılmaktadır. Vergi ziyana imkân veren bu maddenin de aşağıdaki şekilde değiştirilmesi mâli bakımdan daha uygun olacaktır kanaatindeyim. «Arama masrafları, sondaj fer'i masrafları ve ticari miktarda verimi olmayan kuyuların açılma maliyetleri aktifleştirilir ve vergi usul kanununun 326. maddesine göre itfa edilir.»

Yabancı petrol şirketlerinin sahip buldukları Ataş Rafinerisinin Muhasebe Servisinde uzun yıllar vazife görmüş olan Talât Doğan, Petrol Kanunu değişikliği teklifinin mali hükümlerini incelemektedir.

Petrol Kanunu değişikliği teklifinin bazı eksiklikleri

Talât Doğan

5 Zarar devri

Petrol kanununun 106. maddesi petrol hakkı sahiplerine, vergi beyannamelerine göre tahassül etmiş zararlarını on yıl müddetle müteakip senelere devretme hakkını vermektedir. Halbuki, kurumlar, zararlarını ancak 5 yıl müddetle müteakip senelere devretme hakkını vermektedir. Halbuki, kurumlar vergisi kanununun 14. maddesinin 7. fıkrasına göre, sair kurumlar, zararlarını ancak 5 yıl müddetle müteakip senelere devredebilirler. Bu maddenin de kaldırılarak, nadiren zarar eden petrol şirketlerinin de diğer kurumlar gibi zararlarını 5 yıl müddetle devredilmelerine müsaade etmek doğru olur.

6 Müstehlek ve müteaddit vergi sorumluluğu

Petrol kanununun 107. maddesi «esas faaliyetleri bu kanuna göre petrol ameliyatı olan ve bütün bir verileştirme dönemi boyunca biri diğerinin hisse senetlerinin % 90'ına veya daha fazlasına sahip olmak suretiyle aralarında iştirak tesis etmiş bulunan iki veya daha fazla petrol hakkı sahibi, avrı ayrı vergiye tâbi olacak yerde isterlerse gelir ve zararlarını birleştirerek bir vergi beyannamesi ile bildirebilirler» diyerek petrol hakkı sahiplerinin, arama ve rafineri şirketlerine, gelir ve zararlarını birleştirerek tek beyanname vermelerine müsaade etmektedir. Yukarıda izah edildiği gibi, petrol şirketleri arama masrafları vs. yi yaptıkları veya ödendikleri verileştirme dönemine ait gayri safi gelirden bir defada indirmekte muhtar bırakıldığından, arama şirketlerinin zararlarını, rafineri şirketlerinin kârlarından tenzil ederek vergi ziyana sebep olabilmektedirler. Bu sebepten 107. maddenin de iptali gerekir.

7 Gelir üzerinden alınan vergiler

Petrol kanununun 109. maddesi, petrol hakkı sahiplerinin her vergilendirme dönemi için gelir ve kazançları üzerinden ödüvecekleri vergileri göstermektedir. Adı geçen maddeye göre petrol hakkı sahiplerinin,

1 — Normal vergi
2 — Munzam vergi, olmak üzere iki çeşit vergi ödemeleri icap etmektedir.

1 — Normal vergi kurumlar vergisi kanununa göre alınmakta olan kurumlar vergisi ile stopajdan ibaret olup % 36 nisbetindedir. Maliye uzmanlarımızın belirttiğine göre, ecnabi şirketler, bu nisbet kendi memleketlerinde daha yüksek ise aradaki farkı, kendi memleketleri ile tamamlamaktadırlar.

Mesela, bu nisbet Amerika'da % 49 olduğu için, aradaki fark olan % 13 Amerika'da ödenmektedir. Bu maddeye, «ecnabi şirketlerin ödüvecekleri normal verginin nisbeti, mensup oldukları memlekette ödüdikleri aynı mahiyetteki verginin nisbetinden düşük olamaz» şeklinde bir ilâve ile bu farkların da yurt içinde kalmamasını temin etmek, memleket menfaati icabıdır.

2 — 109. maddedeki kayıtlayıcı hükümlere göre, ecnabi şirketlerin uzun seneler munzam vergi ödemesine imkân yoktu. Bu güne kadar ki tatbikatta da ödemediği maliye bakanlığınca açıklanmıştır. Kanun teklifinin 21. maddesi ile ecnabi şirketlerin munzam vergi ödemesine engel olacak hükümlerin önemli bir kısmı, kaldırılmıştır. Ancak, önemli kayıtlayıcı hükümlerden biri olan 3. fıkranın da —zaten bu maddede atf yapılan 110. madde kaldırıldığına göre—

re— kaldırılması gerekir. Ayrıca, munzam vergi tahsil için kâr edilmesi icap eder. 105, 106 ve 107 maddeler kaldırılmadıkça ecnabi şirketlerin bilançolarında kâr görünmeyeceği için munzam vergi tahsiline imkân kalmaz.

8 Vergi sınırı

Petrol kanununun 111. maddesi devletin vergi koyma hakkını sınırladığı, egemenlik haklarımızla bağdaşmadığı, aynı zamanda 109. maddedeki munzam vergi ile ilgili değişikliklere ileride yapılacak itirazlara mesnet olabileceği için kaldırılması gerekir.

9 Gümrük muafiyeti

Petrol kanununun 112. maddesi petrol hakkı sahibine, petrol ameliyatı için petrol dairesince lüzum görülen maddeleri, petrol kanununun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 25 sene müddetle gümrük ve diğer ithal vergi ve resimlerinden muaf olarak ithal müsaadesi vermektedir. Bunu takip eden kısımda ise «Ancak işbu devrenin 6. senesinden sonra icra vekilleri heyeti, Türkiye'de istihsal veya imâl edilen ve evsafı, mevcudu ve emre amade miktarı bakımından ithal edilen mümasil maddelerle kıyası kabil bulunan ve fiatları ithal maddelerine nazaran % 15'ten daha yüksek bulunmayan maddelerin isimlerini muhtevî müfredatlı bir liste nesrederek, bu listede gümrükten muaf olarak ithal edilmekte bulunan maddelerden hangilerinin gümrük vergisine veya diğer ithal vergi ve rüsumuna tâbi tutulacağını tayin ve tesbit edebilir» denmektedir. Ancak, adı geçen bu listenin yakın tarihlere kadar nesredildiğini hatırlamıyorum. Halbuki, bu listenin nesredilmesinde memleket menfaatlerini izaha dahi ihtiyac yoktur. Liste hâlâ neşredilmediği ise, bu maddeye bir fıkra eklenerek bir an evvel çıkarılması temin edilmelidir.

10 Yabancı personel ve personel yetiştirme

Petrol kanununun 120. maddesinin «.....Veya petrol dairesince uygun görüldüğü nisbette Türkiye'deki ilmi veya mesleki müesseseler veya işletmelerde eğitim ve staj görmelerini, masraflarını deruhte ederek sağlarlar.»

2 — İhtisas yapacak kimseleri ve bunların gönderilebileceği yerleri petrol hakkı sahibine petrol dairesi birlikte tesbit eder» fıkraları suistimale müsaittir. Şöyle ki; 1. fıkraya göre eğitim ve staj Türkiye'de yaptırarak mükellef-yetten kurtulma yolları aranabilir ve bu, Türkiye'nin menfaatine olmaz. İkinci fıkradan istifade ederek te suistimale yoluna gidilebilir. Binaenaleyh, 1. fıkranın kaldırılması ve 2. fıkranın da ihtisas yapacak kimseleri seçme hakkını üniversitenin Prof. ler kuruluna veya maddede ki iki taraftan gayri tarafsız bir mercie bırakacak ve bu gibi mükelleflerinin zamanında yerine getirilmesini sağlayacak şekilde değiştirilmesi gerekir.

11 Cezai hükümler

Petrol Kanununun 9. kısmındaki para cezaları, milyonlarca lira kâr sağlayan ecnabi şirketler için gülünç deneyecek kadar azdır. Ecnabi şirketler bu cezaları göze alarak her türlü memnu fiili işleyebilirler. Para cezalarının işleme-

cek memnu fiilin meydana getirdiği zarar ve işiyene temin edeceği menfaatle mütenasip olması icap eder.

12 Hukuki değeri meşhuk anlaşma

Ulus Gazetesinin vazdığını göre, komisyonadaki müzakereler sırasında Sayın Hüdayi Oral çok önemli bir noktaya temas etmiş ve ecnabi petrol şirketlerinin elinde, kanuna aykırı bir anlaşma bulunduğu ve kendisinin bu anlaşmayı tanımadığından bahsetmiştir. Anlaşma, petrol kanunu çıktığıktan sonraki bir tarihte yapıldığına göre, kanunların âmîr hükümlerine aykırı olan anlaşmanın hükümsüz olduğu tabiidir.

Aynı anlaşmada petrol şirketlerinin seyyanen % 10 amortisman nisbeti uygulayacağına dair de bir hüküm bulunabilir. Halbuki, Maliye Bakanca vergi usul kanununun 315. maddesine istinaden çıkardığı 55 sıra nolu genel tebliğin petrol sanayiine ayrılan 2 nolu tablonun tasfiye ile ilgili kısmı tetkik edildiği takdirde görülür ki, bu sanayi kolunda uygulanacak amortisman nisbetleri % 3 ile % 6 arasında değişmektedir. Ayrıca, genel tabloya göre binalar için ayrılan amortisman nisbeti % 2'den ibaretir. Bu takdirde, Milli şirketin tatbik ettiği amortisman nisbeti ile, ecnabi petrol şirketlerinin tatbik ettiği nisbet arasında ikincilerin lehine önemli farklar var demektir. Ecnabi şirketler bu vol ile de milyonlarca lira vergi ziyana sebep olabirler. Bu durumda şu iki hususun önemle izlenmesine ihtiyac vardır.

1 — Bahsi geçen anlaşma bir an evvel yetkili mercilerin tetkikinden geçirilerek hukuki değeri ortaya çıkarılmalıdır.

2 — Petrol kanununa, bu kanuna aykırı her türlü anlaşmaların hükümsüz olacağına dair bir madde eklenmelidir.

13 İthal edilen sermaye

Komisyonun 2. gündeki müzakerelerinde de diğer çok önemli bir noktaya Sanayi Başkanlığı petrol dairesinden bir uzmanı temas etmiştir. Verilen izahata göre «Petrol şirketleri getirdikleri malzemeleri gerçek değerlerinden çok yüksek faturalar ibraz ederek sermaye eklemektedirler.» Bu husustaki görüşler de tamamen verindedir. Kanun bu mevzu avrı bir yazıda etraflica tetkik edilebilecek kadar geniş olmakla beraber şimdilik bir kaç önemli noktaya kısaca temas edelim:

İthal edilen sermayenin dışarıya transferi ile ilgili hükümler petrol kanununa dahil edildiği halde, ithal edilen iktisadi kıymet ve malzemelerin değerlerinin tesbitine dair hususlar nizamname ile tanımlanmıştır. Bunun neticesinde de yukarıda işaret edilen mahzurlar doğmuştur. Demek ki alınacak asgari tedbirler şunlar olabilir:

1 — Petrol nizamnamesinin 208 ve 209. maddelerinin etraflica gözden geçirilerek kanun metnine ithal edilmesidir.

2 — Malzemelerin petrol ameliyatı için lüzumlu olup olmadıklarının (hem malzeme cinsi ve hem de miktar itibarıyla) inceden inceleme yetkisi,

3 — İthal edilecek malzeme fiatlarının beynelmînel fiatlara uygun olup olmadığının önceden ehemmiyetle kontrolü,

4 — Hizmetlerin petrol ameliyatı ile ilgili olup olmadığının dikkatle tetkiki şarttır.

14 Kanun teklifinin 21. maddesi ile ilgili bir husus

Petrol kanununun 106. maddesi kaldırıldığı takdirde, kanun teklifinin 21. maddesi ile değiştirilen 1. b fıkrasının da (106. maddeye atf yapıldığı için) değiştirilmesi gerekir.

15 Tükenme payı ile ilgili bir bend:

Tadil teklifinde tükenme payı kaldırıldığına göre, tükenme payı ile ilgili 115. maddenin 1. bendinin a 3 nolu kısmının da kaldırılması gerekir.